

Finansiellt sparande i den svenska ekonomin

**Utredning av skillnaderna i finansiellt sparande
Nationalräkenskaper, NR – Finansräkenskaper, FiR
Slutrapport**

2005:04

I serien Bakgrundsfakta presenteras bakgrundsmaterial till den statistik som avdelningen för ekonomisk statistik vid SCB producerar. Det kan röra sig om produktbeskrivningar, metodredovisningar samt olika sammanställningar av statistik som kan ge en överblick och underlätta användandet av statistiken.

Utgivna publikationer från 2001 i serien Bakgrundsfakta till Ekonomisk statistik

- 2001:1 Offentlig och privat verksamhet – statistik om anordnare av välfärdstjänster 1995, 1997 och 1999
- 2002:1 Forskar kvinnor mer än män? Resultat från en arbetstidsundersökning riktad till forskande och undervisande personal vid universitet och högskolor år 2000
- 2002:2 Forskning och utveckling (FoU) i företag med färre än 50 anställda år 2000
- 2002:3 Företagsenheter i den ekonomiska statistiken
- 2002:4 Statistik om privatiseringen av välfärdstjänster 1995–2001. En sammanställning från SCB:s statistikällor
- 2003:1 Effekter av minskad detaljeringsgrad i varunomenklaturen i Intrastat – från KN8 till KN6
- 2003:2 Consequences of reduced grade in detail in the nomenclature in Intrastat – from CN8 to CN6
- 2003:3 SAMU. The system for co-ordination of frame populations and samples from the Business Register at Statistics Sweden
- 2003:4 Projekt med anknytning till projektet "Statistik om den nya ekonomin". En kartläggning av utvecklingsprojekt och uppdrag
- 2003:5 Development of Alternative Methods to Produce Early Estimates of the Swedish Foreign Trade Statistics
- 2003:6 Övergång från SNI 92 till SNI 2002: Underlag för att bedöma effekter av tidsseriebrott
- 2003:7 Sveriges industriproduktionsindex 1913–2002 – Tidsserieanalys
The Swedish Industrial Production Index 1913–2002 – Time Series Analysis
- 2003:8 Cross-country comparison of prices for durable consumer goods: Pilot study – washing machines
- 2003:9 Monthly leading indicators using the leading information in the monthly Business Tendency Survey
- 2003:10 Privat drift av offentligt finansierade välfärdstjänster. En sammanställning av statistik
- 2003:11 Säsongrensning av Nationalräkenskaperna – Översikt
- 2003:12 En tillämpning av TRAMO/SEATS: Den svenska utrikeshandeln 1914–2003
- 2003:13 A note on improving imputations using time series forecasts
- 2003:14 Definitions of goods and services in external trade statistics

Fortsättning på omslagets tredje sida!

Ovannämnda rapporter, liksom övriga SCB-publikationer, kan beställas från:
Statistiska centralbyrån, SCB, Publikationstjänsten, 701 89 ÖREBRO,
telefon 019-17 68 00 eller fax 019-17 64 44.

Du kan också köpa SCB:s publikationer i **Statistikbutiken**:
Karlavägen 100, Stockholm

Finansiellt sparande i den svenska ekonomin

**Utredning av skillnaderna i finansiellt sparande
Nationalräkenskaper, NR – Finansräkenskaper, FiR
Slutrapport**

2005:04

**Statistiska centralbyrån
2005**

Economic Statistics

Net lending in the Swedish economy

Analysis of differences in net lending

National accounts (NA) – Financial accounts (FA)

Final report

Statistics Sweden
2005

Tidigare publicering Publicerad årligen sedan 2001
Previous publication Previous publication has been made since 2001

Producent SCB, Avdelningen för ekonomisk statistik
Producer Box 24 300
 104 51 Stockholm

Förfrågningar Bo Bergman, tfn: +46 8 506 945 42
Inquiries bo.bergman@scb.se

Omslag: Ateljén, SCB

Om du citerar ur denna publikation, var god uppge källan:
Källa: SCB, Bakgrundsfakta

© 2005 Statistiska centralbyrån
Enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk är det förbjudet att helt eller delvis mångfaldiga innehållet i denna publikation utan medgivande från Statistiska centralbyrån

ISSN 1650-9447

Printed in Sweden
SCB-tryck, Örebro 2005:02

Förord

Med denna rapport avslutas projektet Finansiellt sparande i den svenska ekonomin. Utredningen har varit inriktad på skillnaderna i finansiellt sparande mellan nationalräkenskaperna och finansräkenskaperna. Rapporten sammanfattar den utredning som genomförts sedan år 2002. Den innehåller analyser, slutsatser, rekommendationer och förslag till åtgärder. Nu fortsätter arbetet vid SCB utifrån de förslag som tagits fram. Genom detta arbete är vi övertygade om att vi kommer att minska de nuvarande mycket stora diskrepanserna i statistiken över finansiellt sparande. Detta kommer att underlätta för statistikanvändarna att analysera finansiellt sparande i svensk ekonomi.

För ett år sedan publicerades en lägesrapport i Bakgrundsfakta till Ekonomisk statistik 2004:4 med en mer utförlig beskrivning av bakgrund, tänkbara analysområden för det finansiella sparandet och problembilden för de olika sektorerna, särskilt företagssektorn.

Rapporten har utarbetats av projektledaren Bo Bergman vid enheten för ekonomisk analys. I projektarbetet har ett antal personer från nationalräkenskaperna, finansräkenskaperna, företagsstatistiken och statistiken över offentlig ekonomi deltagit på ett mycket förtjänstfullt sätt.

Statistiska centralbyrån i februari 2005.

Staffan Wahlström
Chef, Avdelningen för ekonomisk statistik

Innehåll

Förord	3
1 Sammanfattning	7
2 Syfte och mål	13
3 Projektorganisation, arbetsbeskrivning	15
4 Beräkningsrutiner, sektor- och finansräkenskaper	16
4.1 Sektorräkenskaper på enheten för Nationalräkenskaper	16
4.2 Finansräkenskaper	19
5 Användarkontakter och användarnas behov	23
6 Utfört arbete	27
6.1 Utredningsarbete t.o.m. lägesrapporterna i Bakgrundsfakta 2004:04 respektive 2004:12	27
6.2 Arbetet i delprojekten under 2004	27
7 Avstämningsprocedurer, organisation	35
7.1 Metoder	35
7.2 Hur är det i andra länder?	35
7.3 Exemplet – ONS (Office of National Statistics)	37
7.4 Pågående organisationsöversyn inom SCB	39
8 Resultat, analys och bedömningar	42
9 Förslag och rekommendationer	46
Allmänna rekommendationer och förslag	46
Åtgärder som bedöms angelägna att genomföra år 2005	47

Bilagor, referenser¹

- Direktiv och projektplan
- Bakgrundsfakta till Ekonomisk statistik 2004:04 samt 2004:12 (engelsk version)
- Rapporter från delprojekten (se avsnitt 6.2)
- Rapport från studiebesök vid ONS, Storbritannien

¹ Bilagorna publiceras inte i denna rapport men kan erhållas efter hänvändelse direkt till SCB. bo.bergman@scb.se

1 Sammanfattning

Bakgrund

Projektet "finansiellt sparande"² startade under 2002. Målet var att åstadkomma bättre konsistens mellan de reala och finansiella delarna i nationalräkenskapssystemet, nationalräkenskaperna, NR, och finansräkenskaperna, FiR, genom att inventera problem samt diskutera och föreslå åtgärder. Den bristande överensstämmelsen mellan den reala och finansiella sidan visar sig i diskrepanser i beräkning av det finansiella sparandet för de olika samhällssektorerna. Detta skapar osäkerhet om nivå och utveckling på bland annat hushållssparandet, den offentliga sektorns finansiella sparande bytesbalanssaldot och inte minst företagssektorns finansiella sparande i den ekonomiska statistiken.

Etapp 1 – lägesrapporten

Den första etappen i projektet utmynnade i två lägesrapporter i serien Bakgrundsfakta till Ekonomisk statistik.³ I dessa finns en kort beskrivning av den aktuella problematiken, tidigare insatser och projektorganisationen. En del av rapporterna innehåller en pedagogisk beskrivning av begrepp och samband inom området samt en beskrivning av national- och finansräkenskaperna från ett sektorperspektiv. I ett särskilt kapitel beskrivs och analyseras det finansiella sparandet under de senaste decennierna.

Projektets huvudfråga – diskrepanserna i det finansiella sparandet – beskrivs ganska ingående i rapporten. Tonvikten ligger på den icke-finansiella företagssektorn. De övriga sektorerna behandlas mer summariskt i lägesrapporten.

Seminarier, konferenser och studiebesök

Ett antal seminarier har hållits för delar av SCB:s personal. Projektet har även presenterats utomlands, vid workshops för kandidatländerna till EU⁴, samt vid SCB-konferenserna om den ekonomiska statistikens utveckling (Saltsjöbaden oktober 2003 och 2004).

En studieresa till statistikbyrån ONS i London gjordes våren 2004. Besöket gav värdefull information om arbetet med sektorräkenskaper och finansräkenskaper i Storbritannien, avstämning av beräkningarna, hantering av diskrepanser, användningen av statistiken samt arbetsrutiner och arbetsorganisation.

Etapp 2 – delprojekten

Den andra etappen i projektet har bedrivits i sju olika delprojekt med ett brett deltagande från berörda statistikenheter inom SCB. Arbetet har ut-

² Utredning inom SCB av skillnaderna i finansiellt sparande mellan Nationalräkenskaperna, NR och Finansräkenskaperna, FiR.

³ Finansiellt sparande i den svenska ekonomin 2004:04 respektive Net lending in the Swedish economy 2004:12. <http://www.scb.se/templates/publdb/publikation>

⁴ I Eurostats regi i Bratislava 2001, i Tallinn 2002 och i Budapest 2003.

förts under en begränsad tid, drygt sex månader. Det har resulterat i ett betydande antal förslag till förbättringar.

Ettapp 3 – användarkontakter och organisation

I slutfasen av projektet har ett antal användare informellt tillfrågats om hur de ser på problemen med bristande avstämning och konsistens. Svaren ger ingen entydig bild. Att diskrepanser är ett problem för slutsatser och analys är de flesta överens om, men när det handlar om åtgärder går meningarna isär. Flera anser att SCB bör överge den nuvarande metoden att beräkna de icke-finansiella företagen residualt och i stället basera uppgifterna på befintlig företagsstatistik. Detta skulle skapa bättre möjligheter att göra bl.a. branschanalyser. Det finns också önskemål om snabbare uppgifter om lönsamheten i näringslivet. Andra befärrar dock att en omprioritering mot företagssektorn kan innebära att siffrorna över den offentliga sektorn och hushållen riskerar att bli ännu skakigare än i dag.

Parallellt med arbetet i projektet har organisationsfrågor diskuterats med utgångspunkt i ambitionen att minska diskrepanserna mellan national- och finansräkenskaperna. Detta projekt redovisas inte i detalj i denna rapport eftersom arbetet pågår. Vad som förefaller odiskutabelt är att ett närmare samarbete och mer samordning mellan i första hand NR-enheten och FM-enheten är nödvändigt för att åstadkomma påtagliga förbättringar. Detta är också utgångspunkten för den fortsatta processen. De exakta formerna för en samordning kommer att utvecklas i det fortsatta utredningsarbetet under våren 2005 om en ny organisation. Utredningen lägger fram ett förslag på ny arbetsorganisation den 1 april.

Aktuella frågeställningar

Den senaste tidens debatt om bytesbalansöverskotten i Sverige och de amerikanska underskotten i statsbudget och bytesbalans samt dess implikationer på växelkurserna har satt frågan om samstämmighet mellan de reala och finansiella flödena i statistiken på sin spets. Det finns helt enkelt ett behov av tillförlitliga siffror över hur och av vem över- och underskotten placerats respektive finansierats på de finansiella marknaderna⁵. Utan tillförlitlig statistik på området går det inte att dra några säkra slutsatser, exempelvis om vad som förklarar Sveriges bytesbalansöverskott.

Vid EU:s senaste granskning av den svenska statistiken om offentligt underskott och skuld (EDP) framfördes kritik mot de stora diskrepanserna i statistiken. Även om marginalen till det tillåtna underskottet på 3 procent av BNP fortfarande är betryggande så indikerar diskrepanserna en osäkerhet i statistiken över de offentliga finanserna.

De senaste årens stora systematiska diskrepanser i hushållssektorn har nu inneburit att posten "övriga finansiella tillgångar" i finansräkenskaperna, som är skillnaden mellan finansiellt sparande enligt realräkenskaperna och finansräkenskaperna, vuxit till 415 miljarder i slutet av 2003. Med tanke på den vikt man fäster vid denna siffra, särskilt som indikation på hushållens dolda tillgångar i utlandet, är det angeläget att SCB kan analysera och för-

⁵ Se t.ex. Sveriges ekonomi, statistiskt perspektiv andra kvartalet 2004. SCB (hämtas från SCB:s webbplats).

klara innehållet i övrigposten. Därför finns behov av att införa en ny beräkningsmodell för hushållen i finansräkenskaperna.

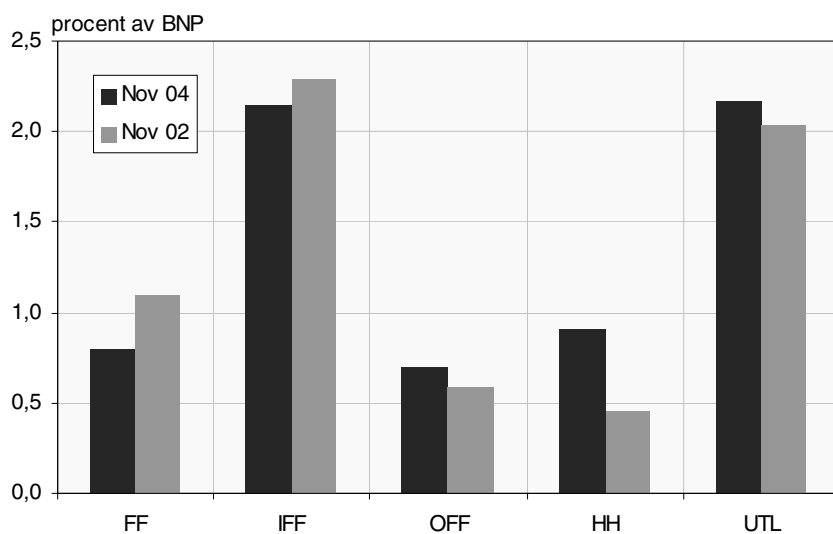
Vad har uppnåtts i projektet – vad återstår att göra?

Den statistiska bilden i slutet av 2004 av jämförelser av finansiellt sparande beräknat reall och finansiellt uppvisar fortfarande mycket stora diskrepanser.

När vi drog igång projektet 2002 kunde det statistiska läget sammanfattas i ett mycket spretigt diagram över diskrepanserna sedan 1980. Särskilt framträdande var utvecklingen efter 1989, vilket förklarades med avregleringar, strukturomvandlingar och globalisering med påföljande negativa konsekvenser för statistiken. Motsvarande bild nu, drygt två år efter projektstarten, visar ett liknande mönster. För vissa sektorer är bilden bättre, för andra sämre. En jämförelse av de genomsnittliga avvikelserna då och nu visar att dessa faktiskt ökat något sedan projektstarten. Detta beror dock uteslutande på den dåliga samstämmigheten för årgång 2003 (publicerades i november 2004). Diskrepanserna (finansiellt sparande NR minus finansiellt sparande FiR) uppgick då till 57 miljarder i den finansiella sektorn, till -170 miljarder i den icke-finansiella företagssektorn, till 48 miljarder hos hushållen och 80 miljarder i utlandssektorn. För den offentliga sektorn stämmer det något bättre dvs. 15 miljarder kronor i diskrepans år 2003.

I diagrammet nedan visas de genomsnittliga diskrepanserna i absoluta tal (dvs. oavsett tecken) vid beräkningsomgångarna i november 2002 och 2004 för perioderna 1995 t.o.m. 2001 respektive t.o.m. 2003.

Diagram 1
Diskrepanser i finansiellt sparande nationalräkenskaper – finansiella räkningskaper.
Medelavvikelser 1995 – 2003 (2001)

FF = finansiella företag
 IFF = icke-finansiella företag
 OFF = offentlig sektor
 HH = hushåll
 UTL = utlandet

Projektets primära uppgift har emellertid inte varit att under projektiden eliminera eller kraftigt reducera diskrepanserna. Uppgiften har varit att kartlägga och föreslå åtgärder för att reducera diskrepanserna.

De resultat som framkommit är att den bristande konsistensen i statistiken beror på både externa och interna faktorer. Internationell strukturomvandling, globalisering, värderingsproblem och komplicerade finansiella konstruktioner bidrar starkt till svårigheterna att mäta. Det är därför inte helt rättvisande att jämföra med läget för 25 år sedan då regleringar och stabila strukturella förhållanden gav goda förutsättningar för att ta fram konsistent statistik. Men även interna faktorer (inom SCB) har spelat en stor roll för uppkomsten av diskrepanser. Det handlar om hur vi räknar, men också om att det finns brister i samordning, samarbete och arbetsrutiner. Den nuvarande arbetsorganisationen bidrar inte positivt till ökad tillförlitlighet i statistiken utan är snarare ett hinder.

En stor brist är att det saknas tillförlitlig information om den icke-finansiella företagssektorn i national- och finansiella räkningskaper. Företagssektorn är en residual i beräkningarna, vilket försvårar tolkning och analys av de uppgifter som redovisas. En annan brist är de knapphändiga uppgifterna om samhällssektorernas kapitalinkomster och –utgifter (räntor och utdelningar).

Statistikunderlagen för beräkningarna av den offentliga sektorn och de finansiella företagen är förhållandevis omfattande och detaljrika. Det bör emellertid noteras att underlagen används för redovisning och tillsyn och därför ofta inte är primärt anpassade för statistikändamål. Vidare finns

problem med bristande konsistens inom materialen och mellan års- och kvartals-/ månadsrapporter.

När det gäller frågan om avstämningsprocedurer, dvs. hur man bäst jämför samman beräkningarna och vad man redovisar utåt mot användarna så finns inga självklara lösningar. Olika länder använder olika metoder beroende på statistikunderlag och institutionella (organisatoriska) förhållanden i respektive land. Det är knappast meningsfullt att kopiera något annat lands modell innan vissa åtgärder genomförts (innehållsmässiga och organisatoriska).

Bedömningen är att diskrepanserna i de inhemska sektorerna kan väsentligen minskas genom att systematiskt granska och åtgärda de brister som upptäckts i projektarbetet. Sannolikt ger de åtgärder som föreslagits i de olika delprojekten betydande bidrag till att minska/eliminera restposter. Utfallet av förbättringsåtgärderna får avgöra hur och i vilken grad särskilda generella regler för avstämning bör tillämpas.

Dock är det betydligt svårare att se hur utlandssektorn ska kunna stämmas av så att skillnaderna mellan bytesbalans och finansiell balans kraftigt minskar. Här kanske någon mer drastisk lösning behöver tillgripas, som att exempelvis låta det reallt beräknade värdet gälla som bytesbalanssaldo även i den finansiella beräkningen. Det finns även en skillnad mellan bytesbalanserna enligt NR och Riksbanken. Denna kan i hög grad hänföras till skillnader i reviderings- och publiceringspolicy hos SCB respektive Riksbanken.

Trots vissa satsningar på en utveckling av institutionella sektorräkenskaper i NR de senaste åren är bedömningen att informationen är för knapphändig och bristfällig på flera punkter. Sektorräkenskaperna publiceras på SCB:s webbsida under Nationalräkenskaperna. Då de ännu inte finns inlagda i de officiella databaserna kan det vara svårt för en användare att hitta uppgifter om inkomstöverföringar mellan olika sektorer, om sparande och sparkvot, samt uppgifter om utlandssektorn (bytesbalansen). Dessutom saknas som nämnts ovan uppgifter om ränte- och utdelningsinkomster respektive utgifter var för sig och fördelat efter sektorer. Sådana uppgifter finns beräknade i NR-systemet för samtliga sektorer utom för de icke-finansiella företagen (endast nettoberäkningar). Dessa uppgifter kommer att börja publiceras från och med hösten 2005.

I finansräkenskaperna redovisas vissa NR- uppgifter om de reala komponenter (inkomster och utgifter) som bestämmer det finansiella sparandet. Dessa avser endast de inhemska huvudsektorerna, inte bytesbalansens komponenter.

Förslag och rekommendationer. Sammanfattning.

Här följer de huvudsakliga förslagen från projektet. En något utförligare redovisning återfinns i avsnitt 9, Förslag och rekommendationer, sidan 48.

- 1) En fortsatt satsning på realräkenskaper efter institutionell sektor på NR-enheten⁶ är önskvärd när det gäller tabell- och metodutveckling samt spridning och analys.

⁶ Bildandet av en ny organisatorisk enhet innehållande både NR och FiR utreds för närvarande.

- 2) Ränte- och utdelningsmatriser artikulerade efter intäkter och kostnader respektive betalande/mottagande sektor bör utvecklas.
- 3) Metoden att beräkna de icke-finansiella företagen residualt bör utvecklas och ersättas med en modell baserad på befintlig företagsstatistik.
- 4) Arbetet med att utveckla de s.k. NR- FiR-tabellerna i den årliga företagsstatistiken (förkortad FS senare ändrad till FEK) bör fortsätta så att de icke-finansiella företagen enklare kan lyftas in i NR och FiR (komplettering med ställningsvärden, fortsatt arbete med populationsavgränsningar, hantering av stora företag, hantering av stora utdelningar).
- 5) En preliminär årlig företagsstatistik, alternativt kvartalsvis, bör byggas upp genom att komplettera den kvartalsvisa undersökningen av de icke-finansiella företagens balansräkningar med resultatposter.
- 6) Skatteperiodiseringen i NR och FiR bör samordnas, dvs. en korrektionspost införs i FiR. Den nya skatteperiodiseringen i NR (full accrual basis) är en orsak till stora diskrepanser i staten, företagssektorerna och hushållen.
- 7) Orsakerna till den bristande konsistensen mellan resultat- och balansräkning i de kommunala Räkenskapsammandragen (RS) bör utredas och åtgärdas.
- 8) Orsakerna till den bristande överensstämmelsen mellan den kvartalsvisa kreditmarknadsstatistiken för kommuner och landsting och respektive balansräkningar i RS bör utredas och åtgärdas.
- 9) En alternativ modell för att beräkna finansiellt sparande för socialförsäkringssektorn bör prövas. Om de finansiella derivaten kan lösas ut residualt bör undersökas.
- 10) Övrigposten i hushållssektorn bör utredas och förklaras, alternativt ny beräkningsmodell införs i FiR. Detta bör göras samtidigt som man utreder hushållens oredovisade (svarta) inkomster enligt NR:s inkomstberäkningar, eftersom det finns en betydande osäkerhet i dessa siffror.
- 11) Samarbetet med Riksbanken bör fortsätta och helst utvecklas och fördjupas, för att diskrepanserna i utlandssektorn/ betalningsbalansstatistiken ska hållas nere på rimliga nivåer.
- 12) Reviderings- och publiceringspolicyn inom SCB och Riksbanken bör utredas och samordnas. Detta innebär framför allt att samordna FiR:s års- och kvartalsvisa publiceringstidpunkter med motsvarande för de reala beräkningarna.
- 13) Arbetet med sektor- och klassificeringsfrågor bör få högre prioritet. Olikheter i klassificeringen av institutionella enheter är en orsak till uppkomsten av diskrepanser mellan NR och FiR.

2 Syfte och mål

Projektets syfte är att inventera problem och föreslå åtgärder för att åstadkomma bättre konsistens mellan de reala och finansiella delarna av nationalräkenskapssystemet. Målet är att de nuvarande stora diskrepanserna i beräkningen av det finansiella sparandet ska minska väsentligt.

Finansiellt sparande är en s.k. saldopost⁷ i nationalräkenskapssystemet. Det som skiljer från andra saldoposter är att det finansiella sparandet vanligtvis redovisas med två olika värden beräknade från två olika håll. *För det första*, i finansiella räkenskaper, FiR, är det finansiella sparandet det som nettoplaceras i form av finansiella tillgångar minus skulder. Ett negativt finansiellt sparande innebär att en sektor behöver låna för att täcka underskottet. *För det andra*, i de icke-finansiella nationalräkenskaper (realräkenskaper) här kallat NR, definieras och beräknas det finansiella sparandet som inkomster minus utgifter. Det finansiella sparandet kan alltså beräknas på två sätt. Det är ovanligt att man kommer till samma resultat i NR respektive FiR. Diskrepanser av varierande storlek uppkommer. Dessa ställer till besvär i statistiken, inte minst för användarna av makroekonomisk statistik.

Problemet med bristande jämförbarhet mellan NR och FiR är inte nytt. Det har uppmärksammats och utretts flera gånger under de senaste decennierna. Utöver SCB-interna insatser kan nämnas att några offentliga utredningar, tidskriftsartiklar m.m. behandlat problematiken.⁸ Utredningsinsatserna har ofta sammanfallit med en allmän problemfokusering i samband med kriser i ekonomin. Exempel är den svaga bytesbalansen och det låga hushållssparandet under 1980-talet och under 1990-talet den statsfinansiella krisen. Som orsaker till problemen att mäta det finansiella sparandet brukar anges avregleringar och strukturomvandlingar i näringslivet; under senare år framför allt globaliseringen av näringslivet.

De flesta länder med utbyggda national- och finansiella räkenskaper har liknande problem. Eurostat har inventerat läget i olika länder och gett ut ganska allmänt hållna rekommendationer. Den europeiska centralbanken, ECB, ägnar problemet intresse och planerar insatser.⁹

En bristande konsistens mellan NR och FiR kan vara tecken på bristfällig primärstatistik för de olika sektorerna. Att diskrepanserna nedbringas till acceptabel nivå är därför viktigt, inte bara för att få ett bättre underlag för institutionella sektorsanalyser utan också för kvaliteten i hela nationalräkenskapssystemet.

⁷ Exempel på andra saldoposter är förädlingsvärde, driftsöverskott, disponibel inkomst och sparande.

⁸ Det okända sparandet 1984. SCB. Beräkningen av bytesbalansen – en skenbar exakthet. 1987. SCB Spardelegationen SOU 1989:11. Kapitalavkastningen i bytesbalansen. SOU 1991:27. IMF 2001(ROSC), Skattebasutredningen SOU 2002:7. Penning- och valutapolitik 2003:2. Riksbanken.

⁹ Framför allt i anslutning till arbetet med uppbyggnad av kvartalsvisa finansiella räkenskaper för euroområdet. Dessutom pågår en uppbyggnad av kvartalsvisa sektorräkenskaper. Sverige deltar i detta samarbete, men inte fullt ut eftersom vi inte tillhör euroområdet.

De stora diskrepanserna i finansiellt sparande indikerar allvarliga konsistensproblem i den ekonomiska statistiken. En vanlig uppfattning, som i många fall är välgrundad, är att den finansiella mätningen är osäkrare eftersom de finansiella flödena är oregelbundet volatila och svåra att fånga i statistiken. Den finansiella mätningen av det finansiella sparandet möts därför ofta med skepsis och diskrepanser antas a priori hänförliga till bristande kvalitet i finansmarknadsstatistiken. Erfarenheterna av mer genomgripande kvalitetsstudier och jämförelser mellan de två sätten att mäta, visar emellertid att brister inte sällan även avslöjas i den reala statistiken¹⁰. Beräkningen av finansiellt sparande från två håll är därför ett viktigt kvalitetsinstrument såväl för den finansiella som för den reala statistiken.

En allmän reflektion är att institutionella sektorräkenskaper nedprioriterats till förmån för produkträkenskaper inom NR. En orsak till att sektorräkenskaperna inte prioriterats har varit att resurserna främst lagts på att förbättra BNP- och BNI-måtten framför övriga delar. Produkträkenskaperna med de viktiga BNP-beräkningarna och med hela tiden ökande EU-krav har naturligtvis i möjligaste mån undantagits från de neddragningar som drabbat andra delar av den ekonomiska statistiken. Sedan projektet om finansiellt sparande startade 2002 har dock en ambitionshöjning ägt rum inom NR-enheten. Mer resurser har tillförts sektorräkenskaperna. Se vidare avsnitt 4.1.

Hur man arbetar är också viktigt. Erfarenheterna från andra länder tyder på att sammanhållna reala och finansiella beräkningar ger högre kvalitet, bättre underlag för analys och avsevärt ökad användning av statistiken. Projektet har kommit fram till att samordning och samarbete mellan NR-enheten och det statistikområde som arbetar med finansräkenskaperna, dvs. Finansmarknadsstatistiken (FM-enheten) kunde vara mer omfattande eftersom man faktiskt arbetar med ett gemensamt räkenskapssystem.

¹⁰ Utredningarna av betalningsbalansen under 1980-talet och revideringen av hushålls-sparandet i USA. Bl.a. presenterat vid seminarium vid ECB 1999.

3 Projektorganisation, arbetsbeskrivning

Projektet "finansiellt sparande"¹¹ startade under 2002. Målet har varit att åstadkomma bättre konsistens mellan NR och FiR genom att inventera problem samt diskutera och föreslå åtgärder. Utredare vid enheten för ekonomisk analys inom Avdelningen för ekonomisk statistik (ES) har varit projektledare. Projektet har letts av en styrgrupp bestående av cheferna för berörda statistikenheter samt avdelningschefen. Ett antal delprojekt knöts till huvudprojektet (se nedan). En projektgrupp med representanter från berörda statistikenheter har haft som uppgift att redovisa, följa upp och implementera delprojekten på respektive statistikenhet.

Vidare har ett antal seminarier hållits för delar av SCB:s personal. Projektet har även presenterats utomlands, vid workshops för kandidatländerna till EU¹², samt vid SCB-konferenserna om den ekonomiska statistikens utveckling (Saltsjöbaden oktober 2003 och 2004).

En studieresa till statistikbyrån ONS i London gjordes våren 2004.

Under 2004 har projektet utvidgats genom att sju olika delprojekt arbetat under en begränsad tid (fram t.o.m. den 1 oktober). Ett drygt 20-tal personer från berörda enheter inklusive i styrgrupp och projektgrupp har¹³ deltagit i projektarbetet.

Delprojekten har varit följande:

- 1) Icke-finansiella företag
- 2) Finansiella institut
- 3) Kapitalavkastning
- 4) Försäkring
- 5) Hushåll
- 6) Offentlig sektor
- 7) Utlandet

Under senhösten 2004 har frågor om arbetsrutiner och arbetsorganisation diskuterats. Ett förslag till organisationsförändringar har presenterats av en särskild organisationsutredning (se avsnitt 7.4). Innebörden av förslaget är att national- och finansräkenskaperna bör samordnas och arbetet organiseras efter institutionella sektorer.

Projektet avslutades i december 2004 och redovisas i denna slutrapport. Denna slutrapport ska tillsammans med den tidigare publicerade lägesrapporten ses som projektets samlade rapport.

¹¹ Utredning inom SCB av skillnaderna i finansiellt sparande Nationalräkenskaper, NR – Finansräkenskaper, FiR.

¹² I Eurostats regi i Bratislava 2001, i Tallinn 2002 och i Budapest 2003.

¹³ Annika Rosengren, Marcus Johansson, Leif Svantesson, Michael Wolf, Sofia Nilsson, Marianne Biljer, Torkel Brinkenfeldt, Jonas Ehrnst, Hans Olsson, Mattias Bågling, Ingegerd Hörnström, Christina Liwendahl, Ann-Louis Päivinen, Kristina Söderström, Sam Nilsson, Jonas Larsson, Linda Nyström, Christina Ekblom, Alf Pettersson, Katarina Wizell, Kaisa Ben Daher, Staffan Wahlström, Per Ericson, Inger Sohlberg, Lena Hagman, Bo Bergman.

4 Beräkningsrutiner, sektor- och finansräkenskaper

Nationalräkenskapernas principiella uppbyggnad beskrivs i de internationella rekommendationerna och regelverken¹⁴. I den tidigare utgivna lägesrapporten¹⁵ beskrivs national- och finansräkenskaperna från ett sektorperspektiv.

För en utförlig beskrivning av nationalräkenskapssystemet hänvisas till bilaga 3 till Utredningen om översyn av den ekonomiska statistiken (SOU 2002:118). Enligt denna kan nationalräkenskaperna delas upp i fyra delar: produkträkenskaper (PR), sektorräkenskaper (SR, icke-finansiella), finansräkenskaper (FiR) och balansräkningar (BR). Den i särklass viktigaste delen är produkträkenskaperna, som är samlingsnamnet för den del av nationalräkenskaperna där BNP från produktions- användnings- och inkomstsidan beräknas.

I detta avsnitt beskrivs arbetet med sektor- och finansräkenskaper, hur det är organiserat, arbetsgång och vad som beräknas/publiceras i de respektive organisatoriska enheterna (NR-enheten och FM-enheten).

4.1 Sektorräkenskaper på enheten för Nationalräkenskaper

Arbetet med sektorräkenskapen på NR är grovt sett indelat i tre områden: offentliga sektorn, övriga inhemska sektorer (företag och hushåll) samt utlandet. Hela sammanställningsprocessen sker stegvis så att uppgifter nödvändiga för PR tas fram först. När dessa är avstämnda bildar de utgångspunkten för SR i och med att driftsöverskottet då räknats fram. Utlandet i PR utgörs av export och import samt löner och andra ersättningar till anställda.

Arbetet med att producera sektorräkenskaper är dock i huvudsak integrerat med övriga delar av arbetet inom NR, dvs. BNP-beräkningarna inom ramen för produkträkenskaperna. Det innebär bl.a. att det är svårt att avgränsa och ange hur många personer som arbetar med sektorräkenskaper. Betydande resurser har tillförts SR de senaste åren och uppgår till uppskattningsvis motsvarande fem årspersoner.

Sektorräkenskaperna ställs upp i nominella värden. Värderingen utgår generellt från observerbara marknadsvärden, d.v.s. i de värden som transaktionerna utförs. Saknas marknadsvärden kan dessa uppskattas på olika sätt t.ex. genom att summera komponenter såsom kostnader inkl. ett marknadsmässigt vinstpåslag för att värdera intäkten av produktion. NR-systemet utgår från intäkter och kostnader och som sådant ska det vara periodiserat, d.v.s. upplupna kostnader och intäkter är vad som ska redovisas på respektive konto.

¹⁴ System of national accounts (SNA1993) och European system of accounts (ESA95; ENS 95)

¹⁵ Bakgrundsfakta till ekonomisk statistik 2004:4

Avstämning

- 1) Utgångspunkter för årsvisa SR är bl.a. det totala driftsöverskottet/den sammansatta förvärvsinkomsten som räknats fram i PR. För den offentliga sektorn finns ett heltäckande underlag i form av särskilda räkenskapssammandrag. Dessa har bedömts ha så hög kvalitet att i stort sett endast justeringar för definitionsskillnader gentemot ENS95 normalt anses befogade. Det innebär t.ex. att Riksbankens uppgifter för utlandet justeras i den mån bättre underlag finns i den statliga redovisningen eller de kommunala räkenskapssammandragen.
- 2) Det återstående driftsöverskottet/sammansatta förvärvsinkomsten ska fördelas mellan företag och hushåll. För finansiella företag beräknas ett driftsöverskott i PR genom att det antas råda identitet mellan finansiell sektor och finansiell bransch. Kvar blir den del som ska fördelas mellan hushåll och icke-finansiella företag.
- 3) Först bestäms hushållens faktorinkomster. Dessa består av löner inkl. kollektiva avgifter, företagarinkomster/sammansatt förvärvsinkomst och driftsöverskott i förvaltning av egna hem. Den senare förs även som konsumtion och påverkar därmed inte det finansiella sparandet. Av de totala inkomsterna utgörs en del av oredovisade löner och företagarinkomster/sammansatt förvärvsinkomst (s.k. svarta inkomster). Dessa motsvarar ca 5 procent av BNP.
- 4) Driftsöverskottet i icke-finansiella företag är det som blir kvar sedan hushållens driftsöverskott och sammansatta förvärvsinkomst (inkl. den oredovisade delen) dragits från den gemensamma totalen. På så sätt beräknas de icke-finansiella företagen residualt.
- 5) Därefter görs en jämförelse mellan icke-finansiella företags driftsöverskott i NR och motsvarande uppgifter hämtade från företagsstatistiken som grovt korrigerats för definitions- och populationsskillnader för att möjliggöra jämförelse gentemot NR. Avvikelse mellan företagsstatistiken och NR leder dock sällan till gkorrigeringar i det residualt beräknade driftsöverskottet.
- 6) Efter komplettering med övriga inkomster och utgifter (t.ex. skatter och andra transfereringar) samt investeringar m.m. erhålls det finansiella sparandet. Kapitalavkastning beräknas residualt i de icke-finansiella företagen, dvs. nettot av räntor och utdelningar är summan av alla andra sektorers transaktioner.
- 7) Slutligen jämförs alla sektorers finansiella sparande med motsvarande uppgifter hämtade från finansräkenskaperna.

Sammanställningar och offentliggöranden

Sektorräkenskaper, SR, sammanställs fem gånger per år. Omfattningen varierar dock beroende på vilken fas i sammanställandet som respektive årgång befinner sig i. F.n. sammanställs uppgifter för utlandssektorn och den offentliga sektorn ca 70–90 dagar efter respektive kvartals utgång. Denna beräkning görs på prov för offentliga sektorn som ett led i EU:s uppbyggnad av kvartalsvisa realräkenskaper. För utlandssektorn har NR-enheten sedan länge tillgång till kvartalsuppgifter.

Hushållssektorn sammanställdes tidigare halvårsvis men med separata uppgifter för respektive kvartal. Detta med ett undantag, kapitalbildningskontot är inte komplett utom vid den första årsuppgiften som utgörs av

summan av de fyra kvartalen jämte preliminära årsvärden för kapitalbildningen. Sedan december 2004 sker en sammanställning av hushållssektorn varje kvartal.

Uppgifter för företagssektorerna ställs endast samman årsvis d.v.s. när det finns uppgifter för samtliga fyra kvartalen. Detta sker genom att låta företagen först bilda en gemensam residualsektor för att ca 11 månader efter årets utgång dela upp dem i finansiella och icke-finansiella företag.

Den femte sammanställningen görs i samband med NR:enhetens årsberäkningar. Detta är samtidigt den mest omfattande sammanställningen eftersom den görs för samtliga sektorer. I detta skede, ca 23 månader efter årets utgång, särredovisas finansiella företag och residualsektorn består således endast av icke-finansiella företag.

Publicering av sektorräkenskaper har hittills främst avsett helårsvärden. En preliminär beräkning har gjorts i mars avseende föregående år, och en mer fullständig redovisning har gjorts i november 23 månader efter redovisningsårets slut. Fr.o.m. 2005 kommer en reviderad version av de preliminära årsberäkningarna att redovisas i samband med beräkningen av första kvartalet. För hushållssektorn har kvartalsdata redovisats i mars och september och fr.o.m. december 2004 kommer hushållssektorn att publiceras varje kvartal.

För hushållen publiceras även en köpkraftskorrigerad beräkning av disponibel inkomst. Dessutom görs regional fördelning av olika transaktioner för att möjliggöra sammanställning av hushållens disponibla inkomst regionalt fördelad. Dessa publiceras i december.

Huvudsakliga publiceringstidpunkter för NR år 2005 som även omfattar sektordata:

mars	1–4 kv 2004
juni	1 kv 2005 (revidering av 2003)
september	1–2 kv 2005
november	år 2003–2004
december	1–3 kv 2005
december	Regionala räkenskaper 2003

EU-krav

Enligt Europeiska rådets förordning (nr 2223/96 och senare) ska sektorräkenskaper rapporteras årsvis i den s.k. EU-tabell 0800. Denna är den mest omfattande sektortabellen och innehåller alla konton från produktionskontot till den reala delen av kapitalkontot. EU-tabell 0200 omfattar de offentliga delsektorerna. De finansiella transaktionerna täcks av EU-tabellerna 0601 och 0602 och motsvarande balansuppgifter av tabellerna 0701 och 0702. Se 4.2 nedan.

Tabell 0800 avser årsuppgifter. Den omfattar alla sektorer och ska vara sammanställd senast 12 månader efter årets utgång. Tabellen innehåller vissa motsektoruppgifter och en detaljerad uppdelning av utlandet i undersektorer (EU-länder, EMU-länder, EU-institutioner och övriga världen). NR-enheten kan inte tillgodose kraven på många av motsektoruppgifterna och sektorindelning för utlandskontona. F.n. befinner sig denna tabell liksom många andra under omarbetning. De nya önskemålen innebär bl.a. leverans senast 9 månader efter årets utgång, borttagande av motsektorinfor-

mation och striktare krav på redovisning av utlandets undersektorer t.ex. EU-länder, EMU-länder och EU-institutioner.

Förutom några detaljerade tabeller för skatteinkomster (EU-tabell 0900) och regional indelning av hushållens disponibla inkomster (EU-tabell 1300) levereras även en något aggregerad sektortabell för den totala offentliga sektorn och dess delsektorer. Den avser konsoliderade sektordata och ska levereras senast 8 månader efter årets utgång.

Till detta ska läggas den kvartalsvisa redovisningen av offentliga sektorns utgifter och inkomster enligt EU-tabell 2501 och 2502 som tillkommit enligt förordning nr 2223/96. Som tidigare nämnts görs dessa tabeller på försök och publiceras ej. Enligt Rådets förordning (nr 14658/04) ska en sektortabell redovisad på kvartal omfattande samtliga fem huvudsektorer levereras första gången i början på januari 2006 (EU-tabell 0801Q). Denna tabell planeras att publiceras. Dessutom innehåller det nya förslaget årsvisa balansräkningsuppgifter för bostäder (EU-tabell 2600).

4.2 Finansräkenskaper

Bakgrund

Finansräkenskaperna (FiR) har producerats årsvis i Sverige sedan början på 1970-talet. I mitten på 1980-talet startades också kvartalsvisa beräkningar. Beräkningarna har hela tiden legat organisatoriskt skilda från sektorräkenskaperna, SR (nationalräkenskaperna). Istället har finansräkenskaperna producerats av den enhet som producerat finansiell statistik (FM-enheten). Sedan början på 1990-talet finansieras finansräkenskaperna av Finansinspektionen. I samband med statistikreformen några år därefter fick Finansinspektionen den formella rollen som statistikansvarig myndighet för finansmarknadsstatistiken vari FiR ingår. SCB producerar den största delen av denna statistik på uppdrag av Finansinspektionen.

Finansräkenskaperna på FM-enheten

Arbetet med att producera finansräkenskaperna görs av en arbetsgrupp bestående av sju personer. Tre av dessa arbetar dessutom till stor del i produktionen av primärstatistik. Arbetsgruppen är organisatoriskt placerad på enheten för finansmarknad, FM-enheten. I gruppen finns sektoransvariga, dvs. de ansvarar för beräkningarna av en eller ett par delsektorer. En gruppleddare håller ihop avstämningsarbetet, ämnesfrågor och planering m.m. för hela finansräkenskaperna. Hela gruppen deltar i avstämningsprocessen för alla sektorer och alla finansobjekt. Sektoransvariga har även ansvar för något eller några av de olika finansobjekten, exempelvis obligationer. Den objektsansvarige får i denna egenskap bedöma och se till att emissioner, inlösen, andrahandsköp och värdeförändringar ger en rimlig totalbild sett över hela ekonomin och i sektorernas finansiella sparbalanser.

Produktion av finansräkenskaper

Finansräkenskaperna sammanställs sex gånger per år, fyra kvartalsproduktioner och två årsberäkningar. Målet är att kvartalsberäkningarna ska sammanställas och publiceras inom 90 dagar efter kvartalsskifte, vilket görs idag förutom för det fjärde kvartalet (ca 96 dagar).

Finansräkenskaperna redovisar transaktioner (nettoflöden) och ställningsvärden (utestående balansvärde per den sista för aktuell period) i olika finansiella instrument och för de olika sektorerna. Till skillnad från NR redovisas de finansiella företagen mer detaljerat. De monetära finansinstituten delas upp i riksbank, banker, bostadsinstitut, kommun- och företagsfinansierade institut samt övriga kreditmarknadsföretag. Försäkringssektorn redovisas separat, men övriga finansiella företag redovisas i en grupp.

Sedan mitten av 1990-talet har produktionen av finansräkenskaper alltmer inriktats på kvartalsräkenskaperna. Det förklaras av flera faktorer. En är den ökade tillgången på primärstatistikunderlag, en annan användarnas intresse. Primärstatistikunderlaget har utvecklats mycket på kvartalsbasis både när det gäller omfattning, innehåll och snabbhet. Kvartalsräkenskaperna har också genererat ett större intresse från användarna eftersom den har varit snabbare och därmed aktuellare än den sena årsproduktionen.

Schematisk skiss över kvartalsproduktionen

Kvartalsproduktion		Vad görs?
t+60 dagar	Indatastopp	Sammanställs i en matris som "körs" senare samma dag eller dagen efter indatastoppet ¹⁶
Ca t+67 dagar	Matrismöte I	Avstämning: sektoransvariga "briefar". En första översiktlig genomgång som dokumenteras ner i en "felrapport", ung. åtgärdslista.
Ca t+74 dagar	Matrismöte II	Avstämning: preliminära sektortabeller, uppföljning av felrapporten.
Ca t+80 dagar	Matrismöte III	Avstämning: uppföljning av felrapporten, koll av revideringar. Spika siffror
Ca t+85 dagar	Matrismöte IV	Genomgång av prel. SM-text, skiss på pressmeddelande
Ca t+90 dagar	Publicering	Statistiskt meddelande, pressmeddelande, SCBs officiella databas (SSD)

Årsräkenskaperna publiceras två gånger per år. Sedan 2001 görs en mycket preliminär "årsberäkning" som bygger på summa fyra kvartal, dvs. det senaste årets fyra kvartal summeras som sedan läggs på den senaste årsberäkningen. Den ligger till grund för Eurostat-rapporteringen av det senaste rapporteringsåret (år t). Anledningen till att denna görs är att nödvändigt kompletterande material som enbart görs på årsbasis i de flesta förekommande fallen, blir färdigt först i september. Skulle dessa uppgifter inväntas försenas Eurostat-rapporteringen alltför mycket.

Höstproduktionen av årsräkenskaperna kompletteras sedan med material som enbart finns på årsbasis och kvartalsstatistiken kompletteras med årsuppgifter, om dessa är mer omfattande.

¹⁶ En liten smygstart görs av matrisavstämning före indatastoppet, ca t+50, då redan mycket av indata finns färdigt, speciellt för delar av finansiella företag. Huvudsyftet med denna övning är att på ett tidigt stadium hitta fel och inkonsistenser mellan de finansiella företagen.

Årsproduktionen, år t

Första publicering	April, t+4 månader	Summa fyra kvartal av år t, tidigare år är oförändrade. Grunden för rapporteringen av år t i juni påföljande år, dvs t+ 6 månader
Andra publicering	November, t+11 månader	Beräkningarna kompletteras med årsmaterial för år t, revideringar av tidigare år om nödvändigt. Ny rapportering ska göras till Eurostat/ECB.

Avstämningsprocessen för årsräkenskaperna (höstproduktionen) är i princip densamma som för kvartalsproduktionen.

Avstämning

Vid avstämning görs initialt jämförelser mellan primärdata och vad produktionssystemet (matrisen) genererar. Eftersom informationen finns från många sektorer och för vissa finansiella instrument (konton) med motsektorinformation måste informationen jämföras och väljas beroende på källa. För vissa sektorer finns bara motsektorinformation, t ex hushåll och hushållens icke vinstdrivande organisationer. Valen mellan olika källor ligger fast mellan produktionsomgångarna, men vid dessa jämförelser kan fel upptäckas om uppgifterna avviker mycket från varandra. Valen kan givetvis också ändras om nya fakta talar för att andra källor är till exempel mer tillförlitliga.

I samband med de första jämförelserna mellan primärdata och matrisdata granskas också den sektor som i huvudsak residualberäknas, det vill säga den icke-finansiella företagssektorn. Med residualberäkning menas att man utgår från det totala värdet från skuldsidan (summan av alla sektors skulder i ett visst finansobjekt) varpå de olika sektorernas tillgångar dras ifrån. Det resterande beloppet, residualen, hänförs till den sektor som det inte finns någon information om eller bedöms vara mest osäker i förhållande till andra källor. Om residualerna ser konstiga ut beror det i stor utsträckning på fel som ligger i någon annan sektor. För den icke-finansiella företagssektorn finns en undersökning kvartalsvis för de huvudsakliga finansiella variablerna (dock ingen fullständig balans). Detta möjliggör att residualerna för många finansiella instrument kan jämföras med uppgifter från denna primärstatistik.

Sektoransvariga bevakar vad som har hänt inom "sin" sektor: omvärldsförändringar, större händelser, förklaringar till utvecklingen etc. Ett samarbete med den som ansvarar för primärstatistiken är viktigt här, i vissa fall har sektoransvarig och primärstatistikproducent varit samma person. En viktig kontroll är att granska så att flödena (transaktionerna) är rimliga i förhållande till förändringen i stockvärdena (balanserna).

De stora finansiella marknaderna (inlåning/lån, korta och långa värdepapper dys certifikat och obligationer samt noterade aktier) granskas särskilt. Även här sker ett nära samarbete med producenterna för primärstatistiken för att hitta förklaringar till utvecklingen på de olika marknaderna.

Slutligen granskas saldoposten finansiellt sparande som sedan också jämförs med det finansiella sparandet beräknat från den reala sidan.

EU-krav – årsräkenskaper

Sedan 1995 då Sverige blev medlem i EU styrs produktionen av FiR av EU-förordning 2223/96 (ESA 95) och årsvisa serier måste produceras och sändas till Eurostat senast 30 september (t+9 månader) året efter aktuellt år (tabellerna 601,602, 701 och 702 se ovan).

Under 2004 har avtalet om leveranser till Eurostat utvidgats. En uppsnabbning har skett så att motsvarande rapportering som gjorts hittills ska rapporteras senast t+6 månader efter aktuell period. Dessutom ska två nya tabeller med ytterligare nedbrytningar sändas t+9 månader.

Från och med 2004 sänds dessa tabeller till europeiska centralbanken, ECB. Eurostat och ECB har ett samarbetsavtal som innebär att ECB tar emot och granskar uppgifterna. Dessa publiceras och levereras sedan till Eurostat.

EU- och ECB-krav – kvartalsräkenskaper

De EU-krav som styr produktionen av FiR på kvartal är förordningen om kvartalsvisa finansräkenskaper för offentlig sektor, EG 501/2004. Enligt denna förordning, som trädde i kraft under 2004, ska både ställningsvärden och transaktioner rapporteras inom 90 dagar efter kvartalsskifte. Rapporteringen görs både till Eurostat och ECB.

Utöver Eurostat ställer också ECB krav på finansräkenskaperna. Enligt Guideline (ECB 2002/7) ska kvartalsvisa finansräkenskaper rapporteras till ECB inom 130 dagar efter aktuellt kvartalsskifte. Eftersom många länder inte löpande har sammanställt kvartalsvisa finansräkenskaper så har arbetet skett gradvis i en sk. seven sector approach, det vill säga rapporteringen har gjorts stegvis per sektor. Arbetet har nu kommit så långt att rapportering görs för alla sektorer förutom utlandet och i viss mån övriga finansiella institut (sektor s.123 och s.124).

Så länge Sverige inte är med i valutaunionen är kraven inte tvingande men önskemål finns att potentiella nya euomedlemmar ska vara förberedda på att kunna leverera enligt de krav som finns. ECB:s svenska motpart i detta arbete är Riksbanken. Eftersom SCB redan producerar kvartalsvisa finansräkenskaper på uppdrag av Finansinspektionen så skickas dessa direkt från SCB till ECB utan att gå omvägen via Riksbanken.

Rapporteringen av offentliga underskott och offentlig skuld (EDP)

Förordning 3605/93 styr rapporteringen av uppgifter om offentliga sektorns underskott och skuldsättning i enlighet med den sk. Excessive Deficit Procedure (EDP). Uppgifterna hämtas både från nationalräkenskaperna (underskottet) och finansräkenskaperna (den s.k. Maastrichtskulden). Rapporteringen sker halvårsvis (mars och september).

Rapportering av offentliga sektorns bruttoskuld (enligt 3605/93) ska från och med slutet av 2004 göras även på kvartalsbasis.

5 Användarkontakter och användarnas behov

I slutfasen av projektet har ett antal tunga användare informellt tillfrågats om hur de personligen ser på problemen med bristande avstämning. Svaren ger ingen entydig bild. Att diskrepanser är ett problem för slutsatser och analys är de flesta överens om, men när det handlar om åtgärder går meningarna isär. Flera anser att SCB bör överge den nuvarande metoden att beräkna de icke-finansiella företagen (residualt) och i stället basera uppgifterna på befintlig företagsstatistik. Detta skulle skapa bättre möjligheter att göra bl.a. branschanalyser. Det finns också önskemål om snabbare uppgifter om lönsamheten i näringslivet. Andra befarar dock att en omprioritering mot företagssektorn kan innebära att siffrorna över den offentliga sektorn och hushållen riskerar att bli ännu skakigare än i dag. Inte många har pekat på behovet av finansiell statistik för sina beskrivningar och analyser. Det kan vara ett utslag av att den finansiella analysen i Sverige är utvecklad jämfört med en del andra länder.

Frågorna som ställdes:

- 1) Är det viktigt att finansiellt sparande visar någorlunda lika värden om man räknar från den reala respektive den finansiella sidan?
- 2) Hur hanterar du som användare diskrepanserna mellan finans- och nationalräkenskaperna? Försvåras viktiga analyser?
- 3) Vi överväger att ändra beräkningsmetod så att företagssektorn i national- och finansräkenskaperna i ökad grad kommer att bygga på företagsstatistik. Det innebär att vi får ett bättre underlag för analys av företagens vinstutveckling, investeringar och sparande fördelat på branscher m.m. Samtidigt kan det bli så att diskrepanserna måste fördelas ut i andra delar av systemet (hushållen, den offentliga sektorn, utlandet), annars går beräkningarna inte ihop på totalnivå.
- 4) Vore det intressant och viktigt att få företagssektorn bättre belyst i den makroekonomiska statistiken, samtidigt som den statistiska osäkerheten kan komma att öka i andra delar av ekonomin?

Ett urval av svaren på fråga 1:

- "Det är viktigt bland annat för att minska osäkerheten om statistikens tillförlitlighet. Diskrepanserna visar att den ena eller den andra sidan måste vara felaktig, eller båda".
- "Visst är det viktigt att finansiellt sparandet blir någorlunda lika om man räknar från den reala respektive den finansiella sidan. Normalt utgår vi från NR:s värden när det gäller det finansiellt sparandet per sektor. Om man vill gå ner och analysera de olika sektorers finansiella sparande mer i detalj får man använda sig av finansräkenskaperna, men vad gör man då av residualen mellan NR och FiR?"
- "Generellt sett måste det vara en strävan att söka minimera diskrepanserna mellan sparandet mätt från del reala respektive den finansiella sidan. Det är av stor betydelse att huvudaggregat som hushållens, den offentliga sektorns och företagens finansiella sparande samt bytesbalansen speglas av pålitlig statistik. Det finns idag problem på den fronten.

Då det gäller det offentliga finansiella sparandet ger exempelvis periodiseringseffekter ibland upphov till stora revideringar. Då det gäller bytesbalansen är det viktigt att de diskrepanser som finns i betalningsbalansen (den s.k. restposten) inte bidrar till en felaktig bild av den ekonomiska utvecklingen. Det är således i första hand exportnettot för varor och tjänster som måste mätas korrekt.”

- “.. stora diskrepanser mellan NR och FiR är mycket besvärliga för användare att tolka. De skapar stor osäkerhet om vilken källa man skall förlita sig på.”

Ett urval av svaren på fråga 2:

- “Dels försvåras viktiga analyser, t.ex. av strukturell karaktär, effekter av skatter, räntehöjningar osv. på sektorerna när inte finansiell information finns fullt ut och även av konjunkturell karaktär. Dels, vilket kanske kan vara värre, undviker man att göra analyser när man ändå vet att data saknas, eller inte är tillförlitlig”
- “..Avsaknaden av goda uppgifter om hushållens sparande har jag då upplevt som en brist. Vad man skulle vilja ha är konsistenta mikro- och makrouppgifter på hushållens sparande som även är konsistenta med statistiken om hushållens förmögenhetstillgångar.”
- “Diskrepanserna mellan finans- och nationalräkenskaperna gör att finansiella analyser på detaljnivå blir osäkrare. Vi analyserar dock främst offentlig sektor och hushållen.”
- “Finansräkenskaperna används för närvarande i mycket liten utsträckning i verksamheten. En orsak till detta är just förekomsten av diskrepanser mellan nationalräkenskaperna och även mellan års- och kvartalsdata i finansräkenskaperna. Vidare är icke-finansiella företag en residualpost i finansräkenskaperna. Detta medför att den definitionsmässiga avgränsningen är otydlig och att datakvaliteten är låg. Oftast är det emellertid inte heller av betydelse för penningpolitiken att i detalj kunna analysera hur någon sektor i ekonomin fördelar de finansiella tillgångarna/skulden på typ av instrument eller på motsektor. Det är därför inte sannolikt att användningen av finansräkenskapsdata inom vår verksamhet kommer att öka dramatiskt även om stora resurser satsas på att förbättra finansräkenskaperna.”
- “..Men det finns en ytterligare aspekt som jag tycker måste ges stor vikt. Den offentliga sektorns finansiella sparande är inte vilket statistiskt mått som helst utan det används på områden där siffran får operativ betydelse. Således är – som bekant – både det nationella budgetpolitiska målet och det som används inom EU baserat på den offentliga sektorns finansiella sparande. Viktiga budgetbeslut m.m. påverkas därför av detta mått.”
- “Beträffande övriga sektorer så är finansiella tillgångar och skulder för hushållssektorn av största intresse ... Skillnaderna i sparande mellan finans- och realräkenskaper är naturligtvis besvärande men något vi lärt oss leva med.”
- “svårigheterna att avläsa den offentliga sektorns budgetbalans är särskilt allvarliga i Sverige med tanke på den offentliga sektorns storlek. Våra förpliktelser gentemot EU blir oklara.”

Ett urval av svaren på fråga 3 och 4:

- " Vi tycker det är viktigt att företagssektorn inte längre är en residual, men ser också problem med att öka diskrepanserna i andra sektorer. Utifrån vår användarvärld måste kanske målfunktionen vara att SCB slutar använda företagssektorn som residual, med bivillkor att diskrepanserna i de andra sektorerna minimeras. Om det är möjligt eller inte kan vi inte avgöra, men det känns inte bra att en så viktig sektor som företagssektorn idag är en residual. Samtidigt förstår vi kanske inte fullt ut varför diskrepanserna i de andra måste öka, när bättre data tas fram. Genom detta borde väl den totala diskrepansen i finansräkenskaperna i alla fall minska och det är lovvärt."
- "Visar väl hur skakigt BNP-måttet är och hur tveksamt det är att fokusera så mycket på det som vi gör i samhället och den ekonomisk-politiska diskussionen."
- "Vi arbetar mycket med att göra simuleringar ..I den modellen är företagssektorn residual. Det gör att de effekter som uppkommer i offentlig sektor och i hushållssektorn av olika förändringar alltid känns lite osäkra, eftersom vi inte kan kontrollera att resultatet är konsistent då vi inte kan få några detaljerade beräkningar av effekterna i företagssektorn. Det är därför intressant och viktigt att få företagssektorn bättre belyst i den makroekonomiska statistiken, även om den statistiska osäkerheten kan komma att öka i andra delar av ekonomin. Den statistiska säkerheten i andra delar av ekonomin i dagens statistik bygger ju på att vi inte vet hur osäker den egentligen är. "
- "Företagsstatistiken borde kunna komma till större användning än som idag är fallet i arbetet med underlaget för penningpolitiken. Denna statistik kan exempelvis komplettera den bild av lönsamheten i näringslivet som nationalräkenskaperna ger i form av driftsöverskottets andel av förädlingsvärdet. Statistiken kan även ge underlag för analyser av finansiella effekter på investeringarna. Den aktuella situationen i näringslivet är av intresse, men företagsstatistiken bygger på årsredovisningar... Skulle det vara möjligt för SCB att publicera mer aktuell företagsstatistik, kanske till och med statistik grundad på delårsrapporter? ... För att ta fram underlag för penningpolitiken behöver vi inte fint branschuppdelade uppgifter, men däremot aktuella uppgifter om huvudposter och huvudaggregat."
- "Om förutsättningen för att få bättre information om företagssektorn är att mätfel introduceras i siffrorna för den offentliga sektorn, är jag därför mycket tveksam till förslaget. Det allmänna intresset av att få bättre statistik för företagssektorn måste här vägas mot det specifika intresset att ha ett korrekt mått för den offentliga sektorn.
- En tanke är att flytta restposten till en annan sektor, t.ex. hushållen, och därigenom lämna den offentliga sektorn utanför justeringen. Men jag vet förstås inte om den är förenlig med hur regelverket ser ut och andra principer för hur NR och finansräkenskaper ska byggas upp."
- "...avvisar därmed bestämt förslaget om att en avstämning mellan real- och finansräkenskaper i första hand ska avse företagssektorn och fördela ut residualer på bl.a. den offentliga sektorn. Svaret på fråga 3 och 4 är således nej."

- "Driftsöverskottets utvecklingstakt har för närvarande en nyckelroll vid bedömning av bolagsskatteintäkterna på medellång sikt. ... Från bolagsrapporterna sammanställs framförallt (i) rörelseresultat, (ii) resultat efter finansiella poster, (iii) periodens resultat och (iv) skatt. En önskvärd förbättring av den offentliga statistiken är att öka samvariationen mellan driftsöverskottet och företagets resultat ...".
- " O.K. om diskrepanserna fördelas ut på flera sektorer, förutsatt att de icke-finansiella företagen bygger på bra primärdata. Vore bra om storleken på residualerna redovisades per sektor, i så fall.
- Vore mycket bra om beräkningarna för företagssektorn kunde användas. En förutsättning är god primärdata. Användarna behöver aggregerade siffror över vinstutveckling etc. Nu tvingas de själva försöka räkna fram aggregat utifrån bokföringsdata direkt från företagen. Användarnas egna försök till aggregeringar, exempelvis branschvisa, stämmer normalt dåligt mot NR:s beräkningar över bruttoöverskott etc. Sammanfattning: Om SCB tog fram bra underlag för beräkningarna av företagssektorn skulle användarna säkert efterfråga och använda siffrorna."
- "Bra om befintlig företagsstatistik kan utnyttjas bättre, men enligt ovan anser jag att det skulle vara tråkigt om statistiken rörande hushållssektorn och den offentliga sektorn därigenom blir sämre. Borde kunna undvikas. Svaret är alltså att företagsstatistiken bör utnyttjas så att precisionen för alla sektorer förbättras."
- "Ska man välja var felaktigheterna ska uppkomma är det nog ur vårt perspektiv viktigare att hushållssektorn är bra belyst i makrostatistiken än företagssektorn. Det är min uppfattning att nationalräkenskapernas data används mycket lite för företagsanalys. Vinster, investeringar och sparande per bransch bör inte prioriteras på bekostnad av hushåll, offentlig sektor ur användarsynpunkt. Svaret på fråga 4 är alltså nej."
- "Vi saknar en sammanhängande bild av företagssektorns vinstutveckling. I USA publiceras denna i samband med preliminär kvartalsstatistik för BNP".

6 Utfört arbete

6.1 Utredningsarbete t.o.m. lägesrapporterna i Bakgrundsfakta 2004:04 respektive 2004:12

Arbetet inriktades på sammanställning av data, kartläggning av diskrepanser, analyser av kapitalavkastning och utarbetandet av en lägesrapport. Rapporten beskriver i första hand bakgrunden till projektet, pekar på analysområden för det finansiella sparandet, belyser diskrepanser och tänkbara orsaker samt skissar på fortsatt arbete. En del av rapporten innehåller en pedagogisk beskrivning av begrepp och samband inom ämnesområdet.

Ett viktigt inslag i arbetet har varit att informera och utbilda. Ett antal seminarier har hållits för delar av SCB:s personal. Projektet har även presenterats utomlands, vid workshops för kandidatländerna till EU¹⁷, samt vid SCB-konferenserna om den ekonomiska statistikens utveckling (Saltsjöbaden oktober 2003 och 2004).

En studieresa till ONS gjordes under våren 2004. Minnesanteckningar från besöket finns i bilaga till denna rapport som kan erhållas från SCB.

6.2 Arbetet i delprojekten under 2004

I projektets andra fas bildades sju delprojekt. Arbetet utfördes under en begränsad tid – från februari till den 1 oktober 2004 (deadline för projektrapporterna). Tanken var att vissa frågeställningar som aktualiserats i huvudprojektet skulle utredas och diskuteras i de arbetsgrupper som ansvarar för beräkningarna. Rekommendationer och förslag välkomnades men var inget krav. Det räckte att man dokumenterade resultatet av utredningar och diskussioner och formulerade några slutsatser av arbetet.

Nedan följer ett sammandrag av innehållet i delprojektrapporterna.

Delprojekt 1, icke-finansiella företag

Den icke-finansiella företagssektorn beräknas i princip residualt i både NR och FiR. Det innebär att företagsstatistik inte används i tillfredsställande grad i beräkningarna av finansiellt sparande.

Arbetet har därför främst varit inriktat på hur den årliga företagsstatistiken FS, sedermera "FEK" kan användas i NR och FiR¹⁸. Följande förbättringar föreslås för att öka avstämningsmöjligheter NR/FiR – FEK.

- 1) Arbetet med att utveckla de s.k. NR– FiR-tabellerna i FS och FEK föreslås fortsätta så att de icke-finansiella företagen enklare kan lyftas in i NR och FiR Dels föreslås fortsatt arbete med populationsavgränsningar, i första hand när det gäller s.k. inaktiva företag, holdingbolag och fastighetsförvaltande. Dessa företag bidrar marginellt till produktionsvärdet (driftöverskottet) men har stora finansiella poster. Dels föreslås fortsatt arbete med hantering av stora företag och hantering av stora utdel-

¹⁷ I Eurostats regi i Bratislava 2001, i Tallinn 2002 och i Budapest 2003.

¹⁸ En mer utförlig beskrivning av problematiken finns beskriven i lägesrapporten Bakgrundsfakta till Ekonomisk statistik 2004:4

ningar. Vidare nämns att detaljeringsnivån i NR-FiR-tabellerna kommer att ses över med sikte på att öka kvaliteten på de olika delposter som bestämmer det finansiella sparandet.

- 2) Årgång 2003 kommer att användas som benchmark för revideringar bakåt för alla år till och med årgång 1997. När dessa årgångar är klara kan resultatet för årgångarna implementeras i NR och FiR. För att bryta ned FEK på mer detaljerad nivå i FiR bör utredas om BAST¹⁹ och andra källor kan användas för att få fram nedbrytningsnycklar.
- 3) För att FiR ska kunna implementera FEK (och FS) behövs även ställningsuppgifter. Här måste vi få fram en metod för att även få ställningsuppgifter på samma sätt som finansiellt sparande enligt NR/FiR-modellen.
- 4) För att öka möjligheterna till avstämning ska NR:s branschvisa beräkningar göras helt sektoruppdelade så att alla justeringar som har konsekvenser för NR/FiR-tabellen lätt kan sammanställas. Detta önskemål gäller även övriga uppgifter för NR:s sektorvisa produktionskonto. Uppgifterna kommer dock inte att publiceras.
- 5) Det föreslås att en utökning av BAST till fullständig resultat- och balansräkning utreds. Därmed skulle man återuppliva den tidigare nedlagda preliminära resultatstatistiken. En kort beskrivning av denna undersökning följer nedan. För en mer utförlig beskrivning hänvisas till den särskilda delprojektrapporten.

Fr.o.m. år 1978 t.o.m. år 1996 producerade SCB en snabbstatistik över de större industriföretagens lönsamhet. Undersökningen omfattade ca 500 industriföretag i bolagsform, d.v.s. aktieföretag, ekonomiska föreningar och handelsbolag, med minst 200 anställda. Företag med minst 500 anställda totalundersöktes. Övriga företag var urvalsundersökta och därefter uppräknade. Resultatet redovisades dels totalt, dels branschfördelat. De redovisade företagen ansågs svara för ca 65 procent av omsättningen för samtliga industriföretag. Uppgifterna avsåg företagens delårsvärden för kalenderårets sex eller åtta första månader och resultatet publicerades i oktober.

Exempel på redovisade variabler:

- Omsättning
- Resultat före avskrivningar
- Avskrivningar
- Rörelseresultat
- Finansnetto
- Resultat efter finansnetto (men före extraordinära poster, bokslutsdispositioner och skatt)

Bortfallet var lågt i undersökningen. Det uppskattades till 1,5 procent av företagets totala omsättning.

En annan åtgärd som kan ses som alternativ eller komplettering till en utvidgad BAST för att snabba upp beräkningarna är att utreda om en preliminär FEK håller tillräcklig kvalitet och om den hinner bli klar innan NR och FiR ska publicera sina årsberäkningar.

¹⁹ Den kvartalsvisa undersökningen av de icke-finansiella företagens finansiella tillgångar och skulder.

Delprojekt 2, finansiella institut

För de Finansiella instituten, dvs. de finansiella företagen utom försäkringsföretagen är problemen att jämföra och samordna de olika statistik-källor som används i beräkningarna. Projektet har därför prioriterat en kartläggning av den primärstatistik som ligger till grund för eller skulle kunna ligga till grund för beräkningarna. Populationer har jämförts och man har i detalj gått igenom täckning, begrepp och jämfört de olika statistik-källorna. Förslagen till åtgärder och fortsatt arbete:

- 1) Det är viktigt att göra avstämningar mellan Riksbankens månadsstatistik och Finansinspektionens standardrapport vid beräkningen av finansiellt sparande – både reall och finansiellt. Om finansräkenskaperna i större utsträckning börjar utnyttja standardrapporten är sannolikheten större att få bättre överensstämmelse i beräkningen av finansiellt sparande mellan NR och FiR än om endast Riksbankens månadsstatistik används.
- 2) Beräkningarna bör hållas ihop och stämmas av på ett ställe inom SCB. Förslagsvis svarar Finansmarknadsenheten för de sammanhållna beräkningarna.
- 3) Önskemål på sikt är att standardrapporten blir mer anpassad efter finansräkenskapernas och nationalräkenskapernas behov, framför allt på årsbasis. Till exempel skulle den s.k. övrigposten för filialrapporteringen behöva rapporteras uppdelad så att de ingående posterna som finansiella derivat på tillgångssidan och skuldsidan samt fondlikvidfodringar och –skulder kan urskiljas.
- 4) Om annan källa än standardrapporten används ska detta dokumenteras, särskilt om det finansiella sparandet påverkas.
- 5) Som en början i arbetet att få bättre överensstämmelse mellan månadsstatistiken och standardrapporten kommer FM-enheten att börja med att göra en kvalitetskontroll av vad de fyra storbankerna rapporterar in. Rapporteringen över utländska filialer och deras mellanhavanden kommer särskilt att analyseras.
- 6) Skatteberäkningsmetoderna behöver samordnas mellan NR och FiR.
- 7) Finansmarknadsprogrammet kommer att fortsätta att rätta de finansiella branscherna och sektorerna i företagsdatabasen, FDB.
- 8) I finansräkenskaperna kommer att genomföras en översyn över de matrisval som görs i beräkningen av finansiellt sparande. Valen kommer att dokumenteras tydligare och i vissa fall kommer de att ändras i förhållande till nuläget. Översynen väntas allmänt innebära en kvalitetshöjning av finansräkenskaperna.
- 9) Det är viktigt att tidsmässigt samordna beräkningarna mellan NR och FiR. NR-beräkningarna kan bli mycket snabbare.

Delprojekt 3, kapitalavkastning.

Den officiella statistiken ger knapphändig information om räntor och utdelningar. De redovisade uppgifterna kan inte användas för analyser av företagssektorerna. Arbetet har bestått i att identifiera problem och att inventera och delvis utvärdera tidigare insatser inom området. Vid projektets studieresa till ONS i London erhöles värdefull information. En PM om vad som ska räknas som utdelning har författats.

Målet är att bygga upp ränte- och utdelningsmatriser som är tillräckligt specificerade för att utgöra underlag för analyser. Ett förslag till räntematrix skisseras i rapporten. Det går ut på att bygga upp en impliciträntemodell baserad på finansräkenskapernas ställningsvärden om räntebärande tillgångar och skulder samt ränteantaganden. Ränteflödena ska kunna utvärderas i förhållande till den allmänna ränteutvecklingen Inga residualberäknade poster bör ingå i kalkylen, vilket bl.a. innebär att de icke-finansiella företagen måste bygga på explicit beräknade siffror (stockar). Motsektorfordelningen, dvs. information om till/från vilken sektor räntorna betalas, kan vara förenklad.

Delprojekt 4. Försäkring

Diskrepanserna i försäkringssektorn är mycket stora. En orsak är att beräkningarna av hushållens försäkringssparande inte varit samordnade mellan NR och FiR. I en första etapp har därför arbetet i delprojektet varit inriktat på att samordna dessa beräkningar. Definitionerna av försäkringssparandet i NR respektive FiR har samordnats men det är fortfarande mycket stora diskrepanser i finansiellt sparande. För att komma till rätta med dessa föreslås följande:

- 1) Det konstateras att ett ökat samarbete mellan nationalräkenskaperna och finansräkenskaperna efterfrågas. Bland annat bör regelbundna möten göras inför varje produktionsomgång för att stämma av underlag, population, tidsserier och beräkningar. Det är viktigt att både NR och FiR får del av förändringar som till exempel beror på upptäckter av fel i underlagen. Vid utredningar som rör försäkringsbolagen bör både NR och FiR vara delaktiga.
- 2) Kritik riktas mot det underlag som fås från Finansinspektionen och som används i både NR och FiR. Ett effektivare gransknings- och kvalitetsarbete både hos SCB och Finansinspektionen är önskvärt.
- 3) Pensionsavsättningarna i kommunsektorn beräknas olika i NR och FiR vilket får följd effekter för försäkringssektorn. Jämförelser av tjänstepensionssparandet mellan NR och FiR skulle underlättas om detta problem löses.
- 4) Skillnaden i sparandet mellan NR och FiR bör utredas på mer detaljerad nivå. FiR måste utreda orsaken till de orimligt stora negativa beloppen för det finansiella sparandet, särskilt för åren 1999 och 2000.
- 5) SCB måste arbeta för att Finansinspektionens försäkringsblanketter bättre passar statistikens önskemål. Vidare bör de nya beräkningarna på försäkringssparande och skadeförsäkringar implementeras i årsberäkningarna för 2003 i NR och FiR.
- 6) Statistiken på understödsföreningarnas finansiella tillgångar måste förbättras samt statistik om pensionsstiftelser samlas in.
- 7) Eventuella skillnader till följd av dubbelarbete skulle underlättas om NR och FiR hade tillgång till varandras beräkningsunderlag. Detta kan lösas genom att filer läggs på en server som både NR och FiR har tillgång till.

Delprojekt 5. Hushåll

Ett stort problem är konsekvenserna av den beräkningsamordning som genomfördes i mitten 1980-talet och som innebär att det finansiella spar-

det sätts lika i NR och FiR och att den diskrepans som uppkommit redovisas som en "övrig" finansiell tillgång för hushållen. Eftersom NR:s värden systematiskt legat högre än FiR:s värden över det finansiella sparandet har en ansevärd förmögenhetsstock byggts upp i finansräkenskaperna. Denna har ofta tolkats som ett mått på hushållens oredovisade tillgångar i utlandet.

En ny beräkningsmodell är därför motiverad. Som en förberedelse för en mer genomgripande metodförändring har delprojektet fokuserat på att gå igenom kontoposterna i FiR för att undersöka om statistiken kan bli mer heltäckande. Här fanns förhoppningar om att man skulle reducera den restpost som finns genom att föreslå en explicit beräkning av hushållens periodiserade betalningar. Förslag för att förbättra vissa kontoposter har redovisats i projektet, men några konkreta resultat har inte uppnåtts. Argument för och emot en närmare organisatorisk samordning mellan NR och FiR har diskuterats. Förslagen beträffande ämne och metod är följande:

- 1) När det gäller frågan om restposten ska fortsätta redovisas som nu, dvs. som en övrig finansiell tillgång i finansräkenskaperna eller explicit som för övriga sektorer så har man i delprojektet inte kommit till någon slutsats eller lagt något förslag.
- 2) Periodiseringen av skatter och räntor m.m. måste samordnas mellan NR och FiR.
- 3) Kategorin sakförsäkring bör snarast införas i FiR. Dataunderlaget finns tillgängligt.
- 4) NR:s schablontillägg för svarta inkomster på 5 % av BNP bör utvecklas (se exempelvis förslag från utredningen SOU 2002:118).

Delprojekt 6.1. Stat och socialförsäkring

Problemet är framför allt brister i implementeringen av ESA95 och svårigheterna att mäta finansiella derivat i socialförsäkringssektorn.

Övergången till ESA95 innebar för NR redovisning enligt accrual-principen, dvs periodiserad redovisning. För FIR innebär detta att periodiseringsposter skall införas motsvarande skillnaden mellan kassamässig och periodiserad redovisning. Periodiseringsposterna skall enligt ESA 95 göras för bland annat skatter och sociala avgifter. Inga sådana poster är inlagda i FIR.

Slutsatsen är att jämförelserna måste göras kontinuerligt och fortsätta efter det att periodiseringsposter och transaktioner i derivat inkluderats i FIR. Då bör det bli lättare att ringa in eventuella fler områden.

Resultatet av gruppens arbete kan summeras i följande förslag till åtgärder

- 1) Komplettera FIR med periodiseringsposter för i första hand skatter, sociala avgifter och EU-bidrag
- 2) Transaktioner i derivat läggs in i FIR
- 3) AP-fondernas räntedefinition undersöks av NR
- 4) Uppdatera populationen i FIR genom att följa upp förändringar i balansräkningarna.
- 5) Klassificering i NR och FIR: Undersök Arlandabanan och A-train.

För stat och socialförsäkringssektor finns det mycket statistik.

Vad som saknas hittills är en övergripande genomgång av statistiken på området och en jämförelse och utvärdering av denna. ESV:s material borde utnyttjas mer. Därutöver borde jämförelser och analyser göras av uppgifter i Årsredovisning för staten, uppgifter i budgetprognoser och uppgifter i budgetpropositionerna. Riksbankens utlandsuppgifter bör samordnas med dem i ESVs material.

Förutom ovanstående fem punkter som projektet bedömt som det viktigaste att åtgärda finns mycket att göra när det gäller att utnyttja ESV:s material om myndigheternas bokslut. Som exempel kan de finansiella poster som rapporterade av myndigheterna jämföras med de rapporter FIR använder sig av. ESVs material kanske också kan användas för att uppdatera populationen i FIR.

Delprojekt 6.2. Kommuner och landsting

Problembilden är att skillnaden i finansiellt sparande mellan NR och FiR i huvudsak beror på inkonsistenser i grundmaterialet och mellan olika datakällor. Arbetet har delats upp i tre olika steg.

Första steget har varit att kartlägga skillnaderna i finansiellt sparande mellan NR och FiR och studera orsakerna till dessa. Kartläggningen visar att det finns stora skillnader mellan NR och FiR som i huvudsak beror på två olika saker. En orsak är att det finns inkonsistenser i de olika delarna i primärkommunernas räkenskapssammandrag²⁰, dvs. att resultat- och balansräkningar inte hänger ihop. En annan orsak är att NR och FiR inte använder sig av RS för primärkommuner och landsting, utan plockar information från ett antal olika källor. Dessa uppgifter skiljer sig ofta från RS.

Andra steget har varit att gå igenom primärstatistiken och se vilka förbättringar som kan göras där. Här har än så länge endast skillnaderna mellan balansräkningen i RS och FiR:ens kvartalskälla kommunernas och landstingens finansiella tillgångar och skulder²¹ studerats. Genomgången visar att mycket av skillnaderna mellan de båda undersökningarna beror på att KTS/LTS har en rapporteringstidpunkt då inte alla bokslut är färdiga. Detta går inte att göra så mycket åt.

Tredje steget har varit att gå igenom NR:s och FiR:s beräkningsrutiner och se vad som kan samordnas där. Genomgången visar att det finns beräkningsrutiner som kan förbättras bl a vad gäller inkomstskatter och statsbidrag. NR använder andra källor för dessa poster. Detta är någonting som FiR borde ta hänsyn till i sina beräkningar också. Andra beräkningsrutiner som kan förbättras är FiR:s användande av balansräkningen i RS för primärkommuner. Här fattas diverse poster som borde tas med både på tillgångs- och skuldsidan.

Delprojektet föreslår att ett antal åtgärder vidtas för att förbättra överensstämmelsen i finansiellt sparande mellan NR och FiR. Det är åtgärder som avser både primärstatistiken och beräkningsrutiner, men också ämne/metod.

²⁰ Räkenskapssammandrag förkortas fortsättningsvis RS.

²¹ Kommunernas och landstingens finansiella tillgångar och skulder förkortas fortsättningsvis KTS/LTS.

- 1) Primärstatistiken bör förbättras på så sätt att överensstämmelse råder mellan externa inkomster/utgifter och balansräkningen i primärkommunernas RS. Enheten för offentlig ekonomi, OE behöver undersöka detta genom att beräkna finansiellt sparande enligt de båda delarna för respektive kommun.
- 2) Överensstämmelsen mellan balansräkningen i RS och KTS/LTS måste också förbättras. Här har arbete redan påbörjats med 18 kommuner, men måste fortsätta även med övriga kommuner.
- 3) Beräkningsrutinerna bör förbättras genom att man inför justeringar i FiR för omperiodiseringar av inkomstskatterna och för användandet av annan källa för statsbidrag i NR. Detta kan göras ganska enkelt.
- 4) Större saker att åtgärda är att gå igenom och granska FiR:ens val av andra källor. De andra källorna skiljer sig mycket från uppgifterna i balansräkningen och bidrar väsentligt till skillnaden i finansiellt sparande mellan NR och FiR. Finansräkenskaperna bör också använda sig mer av balansräkningen. I dag saknas poster i balansräkningen, vilka måste läggas in och vissa rader måste finfördelas mer för att kunna utnyttjas.
- 5) Åtgärder som behöver vidtas vad gäller ämne/metod berör i första hand behandlingen av individuella pensioner. Här bör man ta hjälp av kunniga personer inom området, så att man enas om en riktig behandling både ur NR-perspektiv och FiR-perspektiv.

Slutsatsen man kan dra av arbetet i delprojektet är att en grundförutsättning för att finansiellt sparande ska stämma mellan NR/FiR är att man håller sig till en och samma grundkälla i de olika beräkningarna, d v s. RS för primärkommuner och landsting.

Det kan nämnas att det funnits skilda uppfattningar i projektet om slutsatser och vad som är viktigt att åtgärda. I sak är man överens om vilka åtgärder som bör genomföras men från finansräkenskaperna påpekas att den bristande konsistensen inom det primärstatistiska materialet, RS och KTS, är ett huvudproblem, som först måste lösas innan åtgärderna med att koppla statistiken till NR och FiR tar vid.

Delprojekt 7, utlandet

Trots att restposten i betalningsbalansen och dess motsvarighet i NR-systemet är mycket stor och en viktig orsak till den bristande konsistensen i de inhemska sektorerna har delprojektet haft en begränsad ambition. Det har inte bedömts som möjligt att inom projektets begränsade tids- och resursram göra en fullständig jämförelse i linje med tidigare stora utredningar. Några aktuella frågeställningar har behandlats. Observationer och slutsatser är följande:

- 1) Att förklara de stora nivåskillnaderna mellan NR och Riksbanken när det gäller dels bytesbalanssaldot (ung. det finansiella sparandet), dels bytesbalansens olika komponenter (handel med varor och tjänster, kapitalavkastning, transfereringar) de senaste åren. Problemet aktualiseras av den debatt som pågår angående de stora bytesbalansöverskottens betydelse för den svenska ekonomin. Det kan också noteras att Finansdepartementet i budgetpropositionen använder Riksbankens bytesbalanssaldo även som mått på det totala inhemska finansiella sparandet. Det innebär bl.a. att ytterligare en restpost läggs

till företagssparandet i departementets beskrivning av sparandets sammansättning inom landet. Ett samarbete mellan Riksbanken och NR pågår med sikte att åstadkomma en gemensam promemoria som beskriver skillnaderna i bytesbalanssaldona och hur man ska tolka de olika siffrorna.

- 2) Att försöka utarbeta en gemensam modell för skattning av hushållens utlandsplaceringar.

Frågan har diskuterats av SCB och Riksbanken. Några hypoteser ställdes upp baserade på olika antaganden om vad ett rimligt beteende är om man vill föra ut pengar ur landet utan alltför stort besvär, antingen av skatteskäl eller av förväntningar om högre avkastning på utländska tillgångar. En modell skulle kunna utgå från att de utländska placeringarna utgör en viss andel av hushållssparandet respektive år. Slutsatsen blev emellertid att det kunde vara olämpligt att göra en explicit kalkyl baserad på lösa antaganden eftersom det finns en risk att en sådan kan uppfattas som en mer eller mindre officiell siffra.

- 3) Den överskattning av utrikeshandeln som uppstår genom Intrastat bör undersökas vidare.

En kort delutredning (se bilaga till delprojektrapporten) visar att s.k. spegelstatistik inom EU redovisar systematiska asymmetrier mellan export och import inom Intrastatsystemet. Orsaken är bl.a. att det finns incitament att göra olagliga transaktioner, eller snarare att utnyttja momsskatteregler på ett olagligt sätt.

7 Avstämningsprocedurer, organisation

7.1 Metoder

Finansiellt sparande beräknas, i princip oberoende av varandra, i NR och FiR. Två värden publiceras för ett och samma begrepp²². Ofta är skillnaderna betydande. Om målet bör vara att diskrepanserna elimineras helt eller reduceras till acceptabla nivåer är en policyfråga i avstämningsarbetet. Helst bör reella förbättringar åstadkommas så att de underliggande beräkningarna blir mer konsistenta och tillförlitliga och att diskrepanserna därmed reduceras.

Om ambitionen är att helt eliminera diskrepanserna måste en mer kosmetisk ansats tillämpas som komplement, dvs. att jämka ihop de bakomliggande beräkningarna så att det hela går ihop. Detta är tänkbart även för det finansiella sparandet. Ett annat alternativ är att allokera diskrepanserna till någon övrigpost i räkenskaperna, vanligtvis i finansräkenskaperna.

Allmänt kan man urskilja tre strategier eller kombinationer av dessa.

- 1) Att öppet redovisa diskrepanser, dvs. redovisa två värden över finansiellt sparande för varje sektor – ett värde reellt beräknat och ett finansiellt beräknat.
- 2) Att dölja alla diskrepanser, dvs. att redovisa ett enda värde och att anpassa de bakomliggande aggregaten.
- 3) Att tillåta diskrepanser av viss storlek alternativt inom vissa förutbestämda intervall, dvs. att redovisa två värden men att i förekommande fall (alltför stora diskrepanser) anpassa de bakomliggande aggregaten.

SCB tillämpar i princip alternativ 1. Undantaget är beräkningen av hushållssparandet i finansräkenskaperna, där alternativ 2 tillämpas. En uppenbar nackdel med en sådan ansats är när skillnaden är systematisk. Diskrepanserna ackumuleras och bygger upp stockar av oförklarade/oupptäckta finansiella instrument.

7.2 Hur är det i andra länder?

Nedan beskrivs situationen i några utvalda länder.

Spanien

Den offentliga sektorn, finanssektorn och utlandet balanseras (finansiellt sparande sätts lika) medan diskrepanser redovisas för de icke-finansiella företagen och hushållen. Den spanska modellen för avstämning av finansiellt sparande är ett intressant exempel på hur man kombinerar strategierna 1 och 2 ovan. Arbetet med att sammanställa national- och finansräkenskaperna är delat mellan Banco de Espana, BE och statistikbyrån, INE. INE gör NR medan BE gör FiR.

²² Eurostat har löst problemet så att "net lending" enligt NR är det officiella finansiella sparandet medan motsvarande saldo i finansräkenskaperna benämns "net financial transactions".

Två separata beräkningsteam arbetar med beräkningarna. Det första omfattar den finansiella sektorn, den offentliga sektorn och utlandet (betalningsbalansen). För dessa sektorer gäller att det finansiella sparandet ska bli identiskt lika enligt den reala respektive den finansiella beräkningen. För det mesta blir det reallt beräknade värdet gällande, medan diskrepanser i beräkningarna allokeras till övriga finansiella tillgångar, F.79 i de respektive sektorerna. Denna lösning kan motiveras av att man för den offentliga sektorn och den finansiella har ett heltäckande, konsistent dataunderlag. Detta är dock inte fallet för utlandssektorn, men att man ändå balanserar denna sektor kan bero på att de analytiska behoven av att redovisa ett värde är stora och möjligen på att det anses omöjligt att stämma av beräkningarna så att diskrepanserna hamnar på rimliga nivåer. Jämför med vad som sägs på sidan 8 i sammanfattningen. Det kan noteras att man här medvetet bryter mot paragraf 5.122(d) i ESA 95 som säger att "errors and omissions" inte får klassificeras i kategorin F.79.

Det andra teamet har hand om de icke-finansiella företagen och hushållssektorn. Här saknas (i Spanien) ett konsistent, heltäckande dataunderlag jämfört med de som finns för de finansiella företagen och den offentliga sektorn. Man anser därför inte att man har grund för att välja det ena eller andra värdet som mer tillförlitligt. Det slutliga värdet bestäms därför i NR respektive FiR (var för sig) efter kvalitetskontroller och sammanjämföringar, dock utan att komma fram till ett gemensamt värde för det finansiella sparandet. Resultatet blir att de spanska national- och finansräkenskaperna ger en konsistent bild av det finansiella sparmönstret i ekonomin. De diskrepanser som redovisas, alltså endast för de icke-finansiella företagen och hushållen, med samma belopp men med omvända tecken uppgick till i genomsnitt 0,3 % av BNP för perioden 1995 – 2003 med små variationer mellan åren.

Den spanska modellen är användarvänlig, men hur behandlar man stockflow problematiken (sambandet mellan in- och utgående förmögenhetsvärden och transaktioner) hos sektorerna i team 1 om restposterna är systematiska? (Jämför med hushållssektorn i Sverige). Ett annat frågetecken är om man imputerar kapitalavkastning på de imputerade förmögenhetsstockarna.

Tyskland

Den offentliga sektorn, finanssektorn och hushållen balanseras. Diskrepanser redovisas för icke-finansiella företag och utlandet, dvs. restposten i betalningsbalansen återfinns med omvänt tecken i företagssektorn. Arbetet är delat mellan centralbank och centralbyrå. Den tyska modellen påminner om den spanska med tre avstämda sektorer och två med öppet redovisade diskrepanser. Skillnaden är att i Tyskland stämmer man av hushållen i stället för utlandet. Det är oklart om på grund av kvaliteten på dataunderlaget eller för att tillgodose särskilda analysbehov.

Finland

I Finland redovisas diskrepanser öppet för alla sektorer (strategi 1). Diskrepanserna är höga i hushållssektorn men låga i den offentliga sektorn.

Storbritannien

I Storbritannien tillämpas strategi 3 ovan. Diskrepanser tillåts inom vissa intervall – ca 10 miljarder pund för varje huvudsektor, utom för den offentliga sektorn (1 miljard). Se vidare avsnitt 7.3

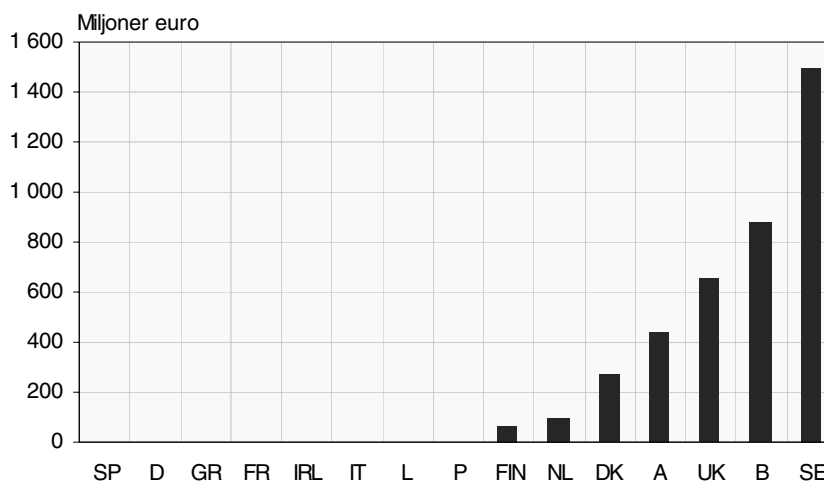
Gemensamt för alla de ovan undersökta länderna är att de redovisade diskrepanserna i finansiellt sparande är lägre än i Sverige. Särskilt gäller detta den offentliga sektorn där diskrepanserna är obefintliga eller mycket små.

Offentlig sektor – Sverige har de största diskrepanserna

En jämförelse med alla de 15 gamla EU-länderna ger en liknande bild. De svenska diskrepanserna är mycket stora. Detta framgår av diagrammet som visar diskrepanserna enligt rapporteringen av underskott och skuld för Stabilitetspakten (EDP-rapporteringen). År 2002 får anses som ett "normalår" när det gäller storleken på den svenska diskrepansen.

Diagram 2

Statistiska diskrepanser (skillnaden i finansiellt sparande NR – FiR för den offentliga sektorn) enligt EDP-rapporteringen. Årgång 2002. Miljoner euro

7.3 Exemplet – ONS (Office of National Statistics)

En studieresa till den brittiska statistikbyrån, ONS, företogs i projektet. Syftet med besöket var att få information om arbetet med sektorräkenskaper och finansiella räkenskaper, avstämning av beräkningarna, hantering av diskrepanser, användningen av statistiken samt arbetsrutiner och arbetsorganisation. ONS har integrerat arbetet med att ta fram sektorräkenskaper med framtagande av national- och finansiella räkenskaper samt betalningsbalansstatistiken.

“NR-avdelningen” vid ONS (NAG) består av cirka 210 personer. NAG har ansvar för års- och kvartalsberäkningar inom ett mycket brett ämnesområde:

- 1) BNP-beräkningar från produktions, användnings- och inkomstsidan
- 2) Institutionella sektorräkenskaper
- 3) Finansiella räkenskaper (flöden och ställningsvärden)

- 4) Betalningsbalansen
- 5) Särskilda räkenskaper för den offentliga sektorn

Det finns s.k. *compiler teams* med ansvar för BNP, privata icke-finansiella företag och kapitalstockar, finansiella företag, utrikeshandel, offentlig sektor, hushåll, bruttoinvesteringar och betalningsbalans.

Compilers är ämnesexperter inom sitt område, men kan också ha ansvar för transaktioner som löper på tvärs över områdena, som t.ex. aktietransaktioner. En sektorexpert kontrollerar att uppgifterna i statistiken över företagets vinster (mer om denna nedan) stämmer överens med BNP-utveckling, finansiella transaktioner, räntor och utdelningar och finansiellt sparande. Det kan noteras att arbetet med finansräkenskaper primärt utförs inom ramen för sektorräkenskaper för respektive sektor. Det är först vid sammanställningen som man får en totalbild av finansräkenskaperna.

En viktig uppgift för compilers är att ha kontakter med data suppliers, dvs. de som tar fram och levererar primärstatistiken.

Eftersom företagssektorn inte används som residual i avstämningarna, bygger den på primärstatistik. Den icke-finansiella företagssektorn är nedbruten på två delsektorer, public respektive private non-financial corporations. För public corporations bygger informationen på kvartalsvisa enkäter till de största företagen, kompletterad med information från publicerade räkenskaper och administrativt material från departement (t.ex. National Health Service Trusts). Information om private corporations kommer från uppgifter om vinster som insamlas av Inland Revenue i standard tax returns. ONS använder ett urval på 35 000 av de 200 000 största företagen. De står för ca 85 procent av de vinster som blir föremål för bolagsskatt.

En ny modell för beräkning av räntor och utdelningar utvecklades i början av 1990-talet. Tidigare hade man plockat data från olika håll, ad hoc mäsigt och olika för olika institutionella sektorer. Den nya modellen bygger på logiska kopplingar mellan underliggande finansiella tillgångar och skulder samt ränte- och utdelningsflöden. Metoden är generell för samtliga sektorer.

Den s.k. DIM (Dividends and Interest Matrix) har ganska grova indelningar och saknar information om motsektor (dvs. till/från vem man givit/mottagit en specifik ränte- eller utdelningsbetalning). Modellen utvecklades före ESA95 och det är något oklart i vilken grad modellen är accrual-anpassad. Genom att man konsekvent bygger på både stockar och inkomst- utgiftsflöden kan impliciträntesatser beräknas genomgående.

När det gäller avstämningen av finansiellt sparande mellan NR och FiR så är utgångspunkten att beräkningarna teoretiskt ska ge identiska resultat. I praktiken är detta så gott som omöjligt om man inte allokerar residualerna i den ena eller andra kalkylen. ONS försöker att jämka samman beräkningarna inom vissa målsatta intervall "relaxed targets". Dessa skiljer sig mellan sektorerna så att för den offentliga sektorn accepteras en diskrepans på endast 1 miljard £ : För hushållen och företagssektorerna är det tillåtna intervallet 7– 10 miljarder medan ONS för utlandet (restposten i betalningsbalansen) accepterar en årlig skillnad på 10 – 15 miljarder £. Det är finansräkenskaperna som i normalfallet får stryka på foten eftersom justeringar i NR:s finansiella sparande får konsekvenser i de reala kalkylerna, inklusive BNP. Enligt en representant för ONS: " GDP is the thing that you don't

change, the SFA (sector and financial accounts) reconciliation process does not have any effect on GDP. Does not think of challenging any GDP areas". Dvs. BNP-beräkningarna påverkas normalt inte av om sektor- och finansräkenskaperna skulle ge en motstridig bild. Däremot innebär avstämningen att man får en så konsistent och rimlig bild som möjligt av det finansiella sparandet fördelat på olika samhällssektorer. Detta ger användarna bättre underlag för att analysera utvecklingen inom de olika sektorerna.

Den av ONS tillämpade avstämningsmodellen löser dock inte det grundläggande problemet med indata som ger olika resultat. Om man tvingar fram lägre diskrepanser eller identitet mellan de två beräkningarna så dyker problemet upp på något annat ställe i systemet såvida man inte använder någon form av utsmetning av diskrepanserna.

När det gäller avstämning inom finansräkenskaperna så förekommer två typer av balansering. Det första kallas för "Transaction line balancing" (ungefär finansobjektsbalansering) vilket i stort går ut på att fördela skulder på motpart (uppgifter över skulder anses som mer tillförlitliga). För de finansobjekt som saknar fullständig motsektorfördelning används residualberäkningar. Residualerna, dvs. skillnaderna mellan totala tillgångar och totala skulder, fördelas ut på den eller de sektorer som det helt saknas eller finns knapphändig information om och naturligtvis beroende på vilket finansobjekt det rör sig om. De sektorer som det finns minst information om är hushåll inklusive hushållens icke-vinstdrivande organisationer, utlandet, och i vissa fall privata icke-finansiella företag samt andra finansinstitut (sk. OFI:s, ESA-kod s.123 och s.124).

Den andra typen av balansering som görs är förändringen mellan stockar och flöden. Vissa finansobjekt jämförs med relevanta index. ONS har dock inget genomarbetat omvärderingskonto. Ett vanligt sätt att se fel är att analysera residualektorns utveckling och nivåer och många fel upptäcks på så sätt.

ONS har en gemensam reviderings- och publiceringspolicy för alla statistikområden.

Utmärkande för det brittiska systemet är den höga graden av samordning mellan de olika statistikområdena. Samtidigt är ansvar och befogenheter skarpt avgränsade inom ONS när det gäller olika moment i det statistiska arbetet, i varje fall på papperet. Beslutsvägar och ansvarsförhållanden är tydliga. Sektor- och finansräkenskaper verkar väga tyngre i beräkningar och analyser än vad som är fallet i Sverige. Särskilt märks detta när det gäller att belysa företagssektorn.

7.4 Pågående organisationsöversyn inom SCB

Synpunkter i delprojekten (se avsnitt 6.2).

Delprojektrapporterna innehåller en del synpunkter och förslag till ändrade arbetsrutiner. Det handlar mest om ökad beräkningssamordning. Allmänt har uttalats önskemål om ökat samarbete och samordning av arbetet på sektornivå. Bristande kommunikation är en synpunkt som ofta återkommer. Vidare att det brister i information om förändringar och det råder oklarhet om vem som fattar beslut. Att beräkningarna görs vid olika tider och att reviderings- och publiceringspolicy skiljer sig är också problem som nämns.

Diskussioner inom ES-avdelningen angående ett närmare samarbete mellan NR – FiR²³. Sammanfattning, slutsatser

Det konstaterades att det är viktigt att diskrepanser åtgärdas som beror på interna faktorer (organisation m.m.). Användarperspektivet bör vara styrande för analyser och för hur diskrepanser ska presenteras. Mer av samarbete och helhetssyn krävs liksom förbättrad dokumentation. Tydliga processer för styrning och hur man hanterar förändringar bör skapas. En koordineringsgrupp enligt den engelska modellen bör byggas upp. FiR-arbetet bör renodlas (inget arbete med primärstatistikproduktion).

Delmål

Mot bakgrund av vad som framkommit ovan ställdes några delmål upp för en eventuell förändring av organisationen. Följande borde åstadkommas:

- ökad beräkningssamordning på sektornivå
- så långt möjligt ska gemensamma statistikkällor användas
- ökad kommunikation
- ökad information om förändringar
- mer gemensamt beslutsfattande
- breddad kompetens, skapa gemensam kunskapsbas
- ökad avstämning mot övrig ekonomisk statistik (konjunkturstatistik etc.)
- mer strukturerad dokumentation av kontakter med primärstatistiken
- NR-FiR- personal bör ej producera primärstatistik
- gemensamt agerande internationellt
- gemensam reviderings- och publiceringspolicy

Principbeslut

Ett principbeslut fattades innehållande följande överväganden och förslag:

NR och FiR ska tillsammans bilda en ny enhet på ES. Detta är sannolikt det bästa sättet att uppnå de delmål som satts upp.

Beslut fattas före en eventuell ny enhetsindelning på avdelningen (som följd av de stora förändringar som för närvarande är på gång).

Analysenhetens roll i avstämningsarbetet av finansiellt sparande mellan de reala och finansiella räkenskaperna kommer att utredas vidare.

En ny utredning startar i början av 2005 med uppgift att utreda hur arbetet med national- och finansräkenskaper kommer att vara organiserat.

Skiss

En preliminär ej bindande skiss för den nya organisatoriska enheten har sin utgångspunkt i hur engelsmännen och holländarna har organiserat NR-arbetet. Förslaget är följande:

²³ I samband med ES-avdelningens utredning angående överföring av arbetsuppgifter från NR-enheten till OE-enheten diskuterades förutsättningarna för en eventuellt kommande sammanslagning av NR och FiR i en mindre projektgrupp. Detta arbete har fortsatt och ska vara avslutat i april 2005.

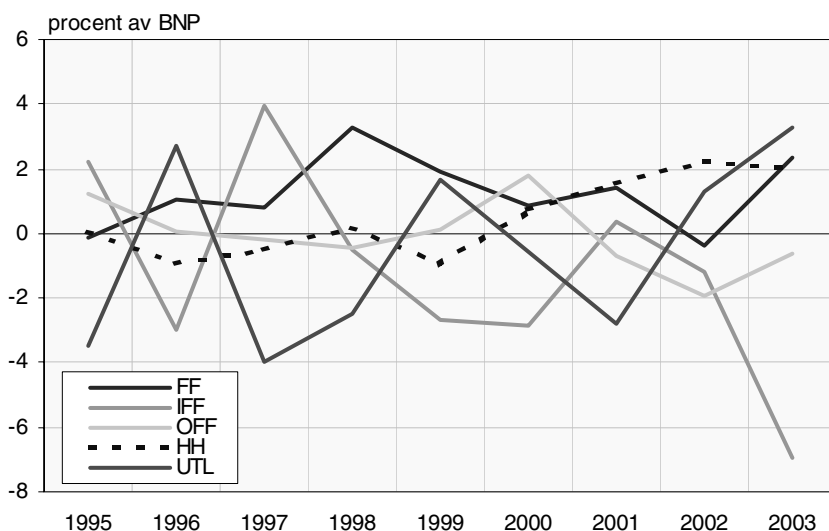
- den nya enheten organiseras i beräkningsgrupper baserade på i första hand institutionella sektorer (icke-finansiella företag, finansiella företag, offentlig sektor, hushåll, utlandet).
- inom varje grupp beräknas och sammanställs i princip produktränskap PR, sektorräkenskaper SR och finansräkenskaper FiR.
- grupperna är i princip ansvariga för kontakterna med primärstatistiken.
- SLA (service level agreement) avtal ska upprättas, dokumentation ska struktureras
- beräkningarna ska avse både år och kvartal
- en koordinationsfunktion inrättas (motsvarande "centre" vid ONS) för samordning, avstämning, analys. I första hand för SR och FiR men ev. även PR, på sikt nationalförmögenhetsberäkningar, NF och eventuellt betalningsbalansen, BOP.
- regelbundna avstämningsmöten ska hållas där även personer utanför den nya NR-enheten ska ingå, t.ex. chefen för Ekonomisk analys.

Det är viktigt att kompetens som avser hela ämnesområdet inom enheten och inom grupperna finns representerad i ledningen för enheten respektive gruppen.

8 Resultat, analys och bedömningar

Projektarbetet har pågått sedan mars 2002. Upprinnelsen till projektet var de stora skillnaderna i finansiellt sparande beräknat realt i NR och finansiellt i FiR. Huvudsyftet med projektet har varit att förklara och föreslå åtgärder som reducerar diskrepanserna.

Diagram 3
Diskrepanser i finansiellt sparande NR – FiR. 1995 – 2003, enligt beräkningarna i november 2004. Procent av BNP

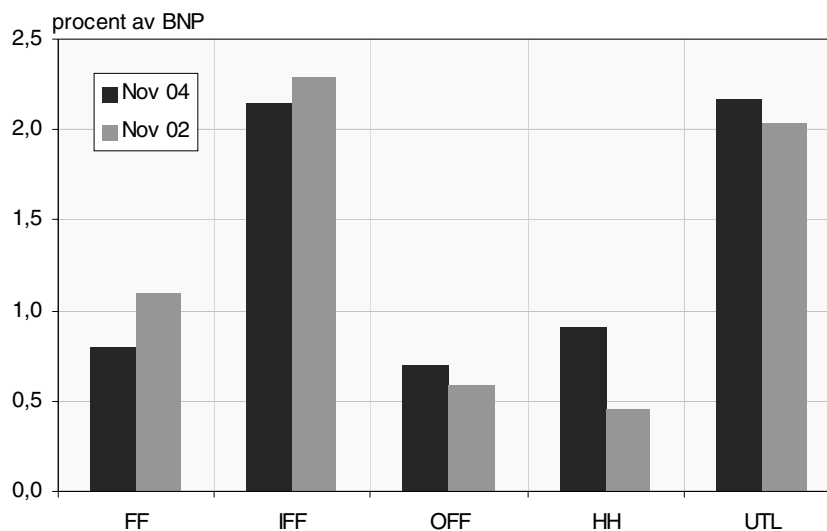
Den statistiska bilden i slutet av 2004 av jämförelser av finansiellt sparande beräknat realt och finansiellt uppvisar fortfarande mycket stora diskrepanser.

När vi drog igång projektet 2002 kunde det statistiska läget sammanfattas i ett mycket spretigt diagram över diskrepanserna sedan 1980. Särskilt framträdande var utvecklingen efter 1989, vilket förklarades med avregleringar, strukturomvandlingar och globalisering med påföljande negativa konsekvenser för statistiken. Motsvarande bild nu, drygt två efter projektstarten, uppvisar ett liknande mönster. För vissa sektorer är bilden bättre, för andra sämre. En jämförelse av de genomsnittliga avvikelserna då och nu visar att dessa faktiskt ökat något sedan projektstarten. Detta beror dock uteslutande på den dåliga samstämmigheten för årgång 2003 (publicerades i november 2004). Diskrepanserna (finansiellt sparande NR minus finansiellt sparande FiR) uppgick då till 57 miljarder i den finansiella sektorn, till -170 miljarder i den icke-finansiella företagssektorn, till 48 miljarder hos hushållen och till 80 miljarder i utlandssektorn. För den offentliga sektorn stämmer det något bättre (15 miljarder kronor i diskrepans år 2003).

De genomsnittliga avvikelserna under perioden 1995 till 2003 är alltså fortfarande oacceptabelt höga för i stort sett alla huvudsektorer. Jämfört med läget för två år sedan kan inga påtagliga förbättringar skönjas. För den offentliga sektorn, hushållen och utlandet handlar det snarare om försämringar. En viss förbättring har skett i den finansiella sektorn. I diagrammet nedan visas de genomsnittliga diskrepanserna i absoluta tal (dvs. oavsett

tecken) vid beräkningsomgångarna i november 2002 och 2004 för perioderna 1995 t.o.m 2001 respektive t.om 2003.

Diagram 4
Diskrepanser i finansiellt sparande nationalräkenskaper- finansiella räknenskaper.
Medelavvikelse 1995 – 2003 (2001)

Projektets primära uppgift har emellertid inte varit att under projektiden avskaffa eller kraftigt reducera diskrepanserna. Uppgiften har varit att kartlägga och föreslå åtgärder för att reducera diskrepanserna.

De resultat som framkommit är att den bristande konsistensen i statistiken beror på både externa och interna faktorer. Internationell strukturomvandling, globalisering, värderingsproblem och komplicerade finansiella konstruktioner bidrar starkt till svårigheterna att mäta. Det är därför inte helt rättvisande att jämföra med läget för 25 år sedan då regleringar och stabila strukturella förhållanden gav goda förutsättningar för att ta fram konsistent statistik. Men även interna faktorer (inom SCB) har spelat en stor roll för uppkomsten av diskrepanser. Det handlar om hur vi räknar, men också om att det finns brister i samordning, samarbete och arbetsrutiner. Den nuvarande organisationen bidrar inte positivt till ökad tillförlitlighet i statistiken utan är snarare ett hinder.

En stor brist är att det saknas tillförlitlig information om den icke-finansiella företagssektorn i national- och finansiella räknenskaper. Företagssektorn är en residual i beräkningarna, vilket försvårar tolkning och analys av de uppgifter som redovisas. En annan brist är de knapphändiga uppgifterna om sektorernas kapitalinkomster och -utgifter (räntor och utdelningar).

Statistikunderlagen för beräkningarna av den offentliga sektorn och de finansiella företagen är förhållandevis omfattande och detaljrika. Det bör emellertid noteras att underlagen används för redovisning och tillsyn och därför ofta inte är primärt anpassade för statistikändamål. Vidare finns problem med bristande konsistens inom materialen och mellan års- och kvartals-/ månadsrapporter.

När det gäller frågan om avstämningsprocedurer, dvs. hur man bäst jämför samman beräkningarna och vad man redovisar utåt mot användarna så finns inga självklara lösningar. Olika länder använder olika metoder bero-

ende på statistikunderlag och institutionella (organisatoriska) förhållanden i respektive land. Det är knappast meningsfullt att kopiera något annat lands modell innan vissa åtgärder genomförts (innehållsmässiga och organisatoriska).

Bedömningen är att diskrepanserna i de inhemska sektorerna kan väsentligen minskas genom att systematiskt granska och åtgärda de brister som upptäckts i projektarbetet. Sannolikt ger de åtgärder som föreslagits i de olika delprojekten betydande bidrag till att minska/eliminera restposter. Det är möjligt att vi därefter inte behöver tillämpa några särskilda generella regler för avstämning.

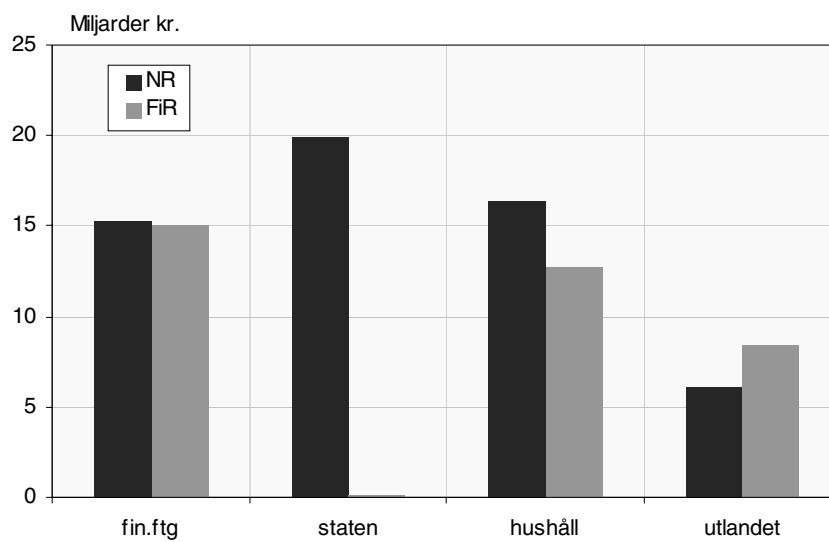
Dock är det betydligt svårare att se hur utlandssektorn ska kunna stämmas av så att skillnaderna mellan bytesbalans och finansiell balans kraftigt minskar. Här kanske någon mer drastisk lösning behöver tillgripas, som att exempelvis låta det reallt beräknade värdet gälla som bytesbalans även i den finansiella beräkningen. Det finns även en skillnad mellan bytesbalanserna enligt NR och riksbanken. Denna kan i hög grad hänföras till skillnader i reviderings- och publiceringspolicy hos SCB respektive Riksbanken.

Trots vissa satsningar på en utveckling av institutionella sektorräkenskaper de senaste åren är bedömningen att informationen är för knapphändig och bristfällig på flera punkter. Sektorräkenskaperna publiceras på SCB:s webbsida under Nationalräkenskaperna. Då de ännu inte finns inlagda i de officiella databaserna kan det vara svårt för användare att hitta uppgifter om inkomstöverföringar mellan olika sektorer, om sparande och sparkvot samt uppgifter om utlandssektorn (bytesbalansen). Dessutom saknas som nämnts ovan uppgifter om ränte- och utdelningsinkomster respektive utgifter var för sig och fördelat efter sektorer. Sådana uppgifter finns beräknade i NR-systemet för samtliga sektorer utom för de icke-finansiella företagen (endast nettoberäkningar). Dessa uppgifter kommer att börja publiceras från och med hösten 2005.

En sak som betyder mycket för de redovisade skillnaderna mellan FiR och NR är revideringar i de publicerade siffrorna. Som framgått tidigare finns ingen gemensam publicerings- eller revideringspolicy för de två statistikprodukterna. Implementeringen av det europeiska regelverket, ESA95, har dessutom inte skett samordnat vilket innebär att ensidiga ändringar fått ett direkt genomslag i ökade diskrepanser.

Ett exempel är den statliga sektorn. Här har skett stora omflyttningar i NR av skatteinkomster mellan enskilda år beroende på ändrade regler för skatteperiodisering. Vid en jämförelse av statens finansiella sparande enligt novemberberäkningarna år 2004 med motsvarande år 2002 visar det sig att de genomsnittliga årliga revideringarna i NR uppgår till 20 miljarder, men summerat över hela perioden 1995 – 2001 uppgår revideringarna till endast drygt 2 miljarder. Orsaken är övergången till accrual redovisning av skatter hösten 2003. Statens finansiella sparande ändrades för t.ex. år 2001 med 46 miljarder kr. Finansräkenskapernas motsvarande värden är däremot i princip helt oförändrade för de aktuella åren om man jämför vad som redovisades i december 2004 med redovisningen två år tidigare. Det finns dock även exempel på revideringar som gjorts i princip samstämmigt mellan NR och FiR. Det är de mycket omfattande överflyttningarna av pensionssparande från hushållssektorn till de finansiella företagen – totalt cirka 100 miljarder under perioden.

Diagram 5
Revideringar i finansiellt sparande åren 1995 – 2001. Jämförelser novemberberäkningarna 2004 med motsvarande 2002. Årsgenomsnitt.

9 Förslag och rekommendationer

Det övergripande syftet med projektet har varit att få ekonomins reala och finansiella delar att hänga ihop bättre i statistiken. Utredningen har visat att det finns svagheter i den svenska statistiken. Det handlar om hur vi räknar men också om att det saknas tillförlitlig information om de icke-finansiella företagen i national- och finansräkenskaperna. En annan brist är de knapphändiga uppgifterna om räntor och utdelningar.

För att komma tillrätta med problemen föreslår projektet ett antal åtgärder²⁴. Dels är det förslag till förändringar och förbättringar i beräkningsmetoder, hur statistiken används och hur statistikunderlaget för beräkningarna kan förbättras. Dels handlar det om förslag till ändringar i arbetsrutiner och arbetsorganisation.

Frågan om ändringar i arbetsorganisationen utreds emellertid vidare i ett särskilt projekt, inom ramen för en allmän översyn av SCB:s organisation. Vad som framkommit i projektet Finansiellt sparande och förefaller odiskutabelt, är att ett närmare samarbete och mer samordning mellan i första hand nationalräkenskapsenheten och finansmarknadsenheten är nödvändigt för att åstadkomma förbättringar. Detta är också utgångspunkten för den fortsatta processen. De exakta formerna för en samordning kommer att utvecklas i det fortsatta utredningsarbetet om en ny organisation. Projektet föreslår alltså inte några konkreta åtgärder till förändringar i arbetsorganisationen. Dessa tas om hand av det nya projektet.

När det gäller förslagen angående ämnes- och metodfrågor så finns tre kategorier av förslag. *Den första* innehåller allmänna rekommendationer och förslag till ambitionshöjningar. *Den andra* är konkreta åtgärder som bedöms angelägna att genomföra år 2005. De förväntas ge stora bidrag till restpostförklaringar och eliminering av diskrepanser och har dessutom karaktären av "lågt hängande frukter", dvs. de bedöms vara relativt enkla att åtgärda. Resursbehoven varierar men mest handlar det om marginella resursinsatser. *Den tredje* kategorin av förslag är de som framkommit i arbetet i delprojekten och som bedömts behöva genomföras på lite längre sikt. Dessa förslag återfinns i delprojektrapporterna och redovisas inte här.

Allmänna rekommendationer och förslag

- 1) En fortsatt satsning på realräkenskaper efter institutionell sektor på NR-enheten är önskvärd när det gäller tabell- och metodutveckling samt spridning och analys. En samordning med finansräkenskaperna är nödvändig.
- 2) Metoden att beräkna de icke-finansiella företagen residualt bör avvecklas och ersättas med en modell baserad på befintlig företagsstatistik. Frågan om övergripande avstämning och allokering av residualer måste lösas.
- 3) Övrigposten i hushållssektorn bör utredas och förklaras, alternativt ny beräkningsmodell införs i FiR. Detta bör göras samtidigt som man ut-

²⁴ Detta är förslag som baseras på projektarbetet under hela perioden (sedan 2002) inklusive de förslag som framkommit i delprojekten under 2004.

reder hushållens oredovisade (svarta) inkomster enligt NR:s inkomstberäkningar eftersom det finns en betydande osäkerhet i dessa siffror.

- 4) Samarbetet med Riksbanken måste fortsätta, helst utvecklas och fördjupas, för att diskrepanserna i utlandssektorn/betalningsbalansstatistiken ska hållas nere på rimliga nivåer.
- 5) Reviderings- och publiceringspolicyn inom SCB och mellan SCB och Riksbanken bör utredas och samordnas. Detta innebär framför allt att samordna FiR:s års- och kvartalsvisa publiceringstidpunkter med motsvarande för de reala beräkningarna.
- 6) Arbetet med sektor- och klassificeringsfrågor bör få högre prioritet. Olikheter i klassificeringen av institutionella enheter är en orsak till uppkomsten av diskrepanser mellan NR och FiR.

Åtgärder som bedöms angelägna att genomföra år 2005

- 1) Skatteperiodiseringen i NR och FiR bör samordnas, dvs. en korrektionspost införs i FiR. Den nya skatteperiodiseringen i NR (full accrual basis) är en orsak till stora diskrepanser i staten, företagssektorerna och hushållssektorn. *Ansvariga NR- och FM-enheten.*
- 2) En alternativ modell för att beräkna finansiellt sparande för socialförsäkring från den finansiella sidan baserad på en gemensam (NR/FiR) blankett, utökad med resultatposter bör prövas. Eventuellt kan de finansiella derivaten härledas residualt. *Ansvarig FM-enheten i samarbete med NR-enheten.*
- 3) Orsakerna till den bristande konsistensen mellan resultat- och balansräkning i de kommunala Räkenskapssammandragen bör utredas och åtgärdas. *Ansvarig enheten för offentlig ekonomi, OE.*
- 4) Orsakerna till den bristande överensstämmelsen mellan den kvartalsvisa kreditmarknadsstatistiken för kommuner och landsting och respektive balansräkningar i RS bör utredas och åtgärdas. *Ansvarig OE-enheten.*
- 5) Diskrepanserna i den finansiella sektorn även för andra år än 2001 bör detaljutredas. *Ansvarig FM-enheten.*
- 6) Beräkningarna av pensionsavsättningarna i kommunsektorn bör samordnas. *Ansvarig NR-enheten och FM-enheten.*
- 7) Tveksam klassificering av stort skadebolag i statistiken bör kollas upp. Eventuellt rör det sig om ett livbolag. *Ansvarig FM-enheten.*
- 8) En preliminär årlig företagsstatistik, alternativt kvartalsvis, bör byggas upp genom att komplettera den kvartalsvisa undersökningen av de icke-finansiella företagens balansräkningar, BAST med resultatposter. *Ansvarig FM-enheten alternativt enheten för näringslivets struktur, NS.*
- 9) Arbetet med att utveckla de s.k. NR- FiR-tabellerna i den årliga företagsstatistiken (förkortad FS senare ändrad till FEK) bör fortsätta så att de icke-finansiella företagen enklare kan lyftas in i NR och FiR (komplettering med ställningsvärden, fortsatt arbete med populationsavgränsningar, hantering av stora företag, hantering av stora utdelningar). *Ansvarig NS-enheten i samarbete med NR-enheten, FM-enheten.*

ten och den nybildade enheten för företagens uppgiftslämnande (FU-enheten).

- 10) Ränte- och utdelningsmatriser artikulerade efter intäkter och kostnader respektive betalande/mottagande sektor bör utvecklas. *Ansvariga NR-enheten och FM-enheten.*

- 2004:01 Hjälpverksamhet. Avrapportering av projektet Systematisk hantering av hjälpverksamhet
- 2004:02 Report from the Swedish Task Force on Time Series Analysis
- 2004:03 Minskad detaljeringsgrad i Sveriges officiella utrikeshandelsstatistik
- 2004:04 Finansiellt sparande i den svenska ekonomin. Utredning av skillnaderna i finansiellt sparande Nationalräkenskaper, NR – Finansräkenskaper, FiR Bakgrund – jämförelser – analys
- 2004:05 Designutredning för KPI: Effektiv allokering av urvalet för prismätningarna i butiker och tjänsteställen. Examensarbete inom Matematisk statistik utfört på Statistiska centralbyrån i Stockholm
- 2004:06 Tidsserieanalys av svenska BNP-revideringar 1980–1999
- 2004:07 Labor Quality and Productivity: Does Talent Make Capital Dance?
- 2004:08 Slutrapport från projektet Upps snabbning av den ekonomiska korttidsstatistiken
- 2004:09 Bilagor till slutrapporten från projektet Upps snabbning av den ekonomiska korttidsstatistiken
- 2004:10 Förbättring av bortfallsprocessen i Intrastat
- 2004:11 PLÖS. Samordning av produktion, löner och sysselsättning
- 2004:12 Net lending in the Swedish economy. Analysis of differences in net lending National accounts (NA) – Financial accounts (FA). Background – comparisons - analysis
- 2004:13 Testing for Normality and ARCH. An Empirical Study of Swedish GDP Revisions 1980–1999
- 2004:14 Combining leading indicators and a flash estimate
- 2004:15 Comparing welfare of nations
- 2004:16 ES-avdelningens utvecklingsplan 2004
- 2004:17 Den svenska konsumentprisindexserien (KPI), 1955–2004. En empirisk studie av säsongsmönstret. En tillämpning av TRAMO/SEATS
- 2004:18 Skola, vård och omsorg i privat regi. En sammanställning av statistik
- 2005:01 An ignorance measure of macroeconomic variables
- 2005:02 Svenska hälsoräkenskaper. Ett system framtaget inom ramen för de svenska nationalräkenskaperna
- 2005:03 The sample project. An evaluation of pps sampling for the producer and import price index

